

UNIVERSITEIT
COLLEGE

Verschuiving van werkingssubsidies binnen de Kunstensector

*Een onderzoek naar de invloed op de werking van de Vlaamse muziekclubs en het
omliggende livecircuit*

Academiejaar 2016-2017
Door Laurens Vlaeyen

Promotor: Dis Huyghe

Voorwoord

Muziek heeft mij altijd geweldig geboeid. Na het afronden van de middelbare school was het dan ook een logische keuze om de studie Muziekmanagement aan te vatten. Ik herinner mij nog perfect het moment waarop ik het bericht kreeg geslaagd te zijn voor de toelatingsproeven (dank u, Davina). Het gat in de lucht kon niet groter zijn. Gaandeweg leerde ik dat mijn interesse specifiek uitging naar livemuziek. Hierdoor begon ik zelf met enkele vrienden optredens te organiseren voor zowel tourende bands als lokale bands. Eerst met een paar krakende speakers en twee micro's, later met minder krakende speakers en veel meer micro's. Je geeft een band eten en drinken (heel veel drank; muzikanten zijn dorstige mensen) en een slaapplek. Op het einde van de avond worden de deurinkomsten verdeeld over de bands en met een beetje geluk maak je als concertorganisator geen verlies. Althans, dat is de manier waarop wij het willen doen.

Sommige mensen vragen zich af waarom je *shows* zou organiseren als er een risico op verlies is. Voldoening is waarschijnlijk mijn meest gepaste antwoord hierop. Het geeft erg veel voldoening om bij te dragen aan een geslaagde concertavond waarbij muzikanten in volle vrijheid hun ding kunnen doen voor een publiek. Je organiseert een concertavond waarbij de muzikant centraal staat. Deze filosofie, als ik zo vrij mag zijn om te romantiseren, trekken de gepassioneerde werknemers van de Vlaamse muziekclubs door in heel hun werking. Alles gebeurt in functie van de muzikant. Als iemand die concerten organiseert, weliswaar op een onvergelijkbaar niveau ten opzichte van de muziekclubs, is dit wat mij zo aantrok tot dit thema. Wat gebeurt er met de werking van de muziekclubs als ze minder of meer geld ontvangen? En aangezien de artiest telkens centraal staat in deze werking, wat gebeurt er dan met de artiest?

Ten eerste wil ik mijn promotor Dis Huyghe bedanken voor de constructieve feedback en richting. Bedankt aan Marc Steens voor de visie en het contact met de clubs. Ook bedankt aan de clubs zelf voor de interviews en de vele nieuwe inzichten die ik verworven heb rond dit interessant thema. Een dankwoord is ook op zijn plaats voor Tom Declercq, Nico Kennes, Maarten Quaghebeur en Jan Pauly voor de gesprekken en de nieuwe opvattingen die daaruit voortvloeiden. Verder wil ik de eeuwig geduldige Nele Cools, mijn klankbord, bedanken voor de vele brainstorms (en brainfarts). You rock. Tenslotte wil ik mijn ouders bedanken voor alle kansen en voor hun open visie.

Abstract

This research was conducted to reveal the impact of a decision regarding structural subsidies for 15 Flemish music clubs. We researched 13 cases to measure the consequences on their everyday operation as well as on the livecircuits surrounding them. Accordingly, we analyzed two groups of cases using a combination of interviews and existing data sets. The first group received a small subsidy increase while the second group was not subsidized anymore.

This research was structured in a logical order with a lot of background information to ensure a fluid comprehension by all readers. Therefore, we described the overall working environments and general core business of all organisations and provided a detailed profile of each case that we studied.

We concluded that the impact on the organisations who were not subsidized anymore is broad and diverse, with an overall negative impact on their operation and surrounding micro livecircuits. There were no major influences on the group of cases who received a minor increase. However, we exposed their ambition to expand their role in the development of emerging, Belgian artists.

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1: Onderzoeksopzet	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Probleemstelling en onderzoeksvraag	8
1.3 Relevantie van het onderzoek	10
Hoofdstuk 2: Methodologie	11
2.1 Welk soort onderzoek wordt er gevoerd?	11
2.2 Afbakening van de cases	11
2.3 Onderzoeksmethoden	13
2.3.1 Semi-gestructureerd interview	13
2.3.2 Secundaire analyse	14
2.3.2.1 Van welke muziekclubs werden concertcijfers gebruikt?	14
2.3.2.2 Welke concertcijfers werden gebruikt?	15
2.3.2.3 Hoe werden de concertcijfers verwerkt en welke bronnen werden gebruikt?	16
Hoofdstuk 3: Theoretisch kader	17
3.1 Toelichting begrippen	17
3.1.1 Artiest	17
3.1.2 Honoreren (gehonoreerd)	17
3.1.3 Muziekclub/club	17
3.2 Een introductie tot het Kunstendecreet	17
3.3 Het beleid rond werkingssubsidies	19
3.4 De algemene werking van de Vlaamse muziekclubs	23
3.5 De profielen van de Vlaamse muziekclubs	27
3.5.1 4AD	27
3.5.2 Cactus Muziekcentrum	28
3.5.3 Democrazy	29
3.5.4 Het Depot	30
3.5.5 KultuurKaffee	31
3.5.6 Muziekodroom	32
3.5.7 N9	33
3.5.8 Nosta	34
3.5.9 Recyclart	35
3.5.10 TRIX Muziekcentrum	35
3.5.11 VK Concerts	37

3.5.12 Wilde Westen	37
3.5.13 De Zwerver	38
3.6 Eigen inkomsten vs. subsidies – het effect op de werking van de muziekclubs	39
Hoofdstuk 4: Dialoog naar de visie van de muziekclubs	41
4.1 Talentontwikkeling van jonge artiesten	41
4.2 De programmatie van de muziekclubs	45
4.3 Tewerkstelling binnen de muziekclubs	47
4.4 Verloning van artiesten	49
Hoofdstuk 5: Evolutie van clubconcerten – een vergelijking tussen 6 verschillende cases over 2014, 2015 en 2016	51
5.1 Globale concertcijfers – categorie grootste stijging werkingssubsidies	52
5.1.1 Wilde Westen	52
5.1.2 4AD	52
5.2 Globale concertcijfers - categorie gemiddelde stijging werkingssubsidies	53
5.2.1 Cactus Muziekcentrum	53
5.2.2 TRIX	53
5.3 Globale concertcijfers – categorie projectsubsidies	54
5.3.1 Muziekodroom	54
5.3.2 Nosta	54
5.4 Live concertavonden – een vergelijking tussen 6 muziekclubs	55
5.5 Livebands – een vergelijking tussen 6 muziekclubs	56
5.6 Gages naar Belgische bands – een vergelijking tussen 6 muziekclubs	57
5.7 Muziekodroom en Nosta – vergelijking februari en maart 2017 met februari en maart 2014, 2015 en 2016	58
5.7.1 Muziekodroom	58
5.7.2 Nosta	60
Hoofdstuk 6: Conclusies en aanbevelingen	61
6.1 Conclusies	61
6.1.1 Een eerste conclusie – de niet-gehonoreerde muziekclubs	61
6.1.2 Een tweede conclusie – de gehonoreerde muziekclubs	62
6.1.3 Een derde conclusie – de aanhoudende werkdruk	62
6.2 Aanbevelingen	62
6.2.1 De Vlaamse muziekclub – een huis voor talentontwikkeling	62
6.2.2 Geen voedingsbodem, geen muzikaal succes	63
6.2.3 Werkingssubsidies – een duidelijke koers varen	63

6.2.4 Studie van de impact in de vorm van case studies.....	63
6.2.5 Een noodbedrag vermijdt een financieel bloedbad	63
Literatuurlijst	65

Hoofdstuk 1: Onderzoeksopzet

1.1 Inleiding

In tijden waarin de verkoop van muziek op dragers al jaren keldert, buiten de vinyl-hype gerekend, is het zwaartepunt van de muziekindustrie enigszins verschoven naar het livesegment (Deloitte, 2017). Vroeger waren concerten de ideale promotietool om de cd-verkoop van een artiest de hoogte in te jagen. Er was vanuit de platenfirma's vaak zelfs een tourbudget voorhanden met de simpele opzet: "Ga en vermenigvuldig uw (lees: mijn) cd-verkoop". Meer optredens betekende immers meer muziek op dragers verkopen en dus meer omzet voor de platenfirma's.

Vandaag de dag is het verhaal totaal anders. Platenfirma's zijn geen geldmachines meer en opnames worden, buiten het uiten van de artistieke integriteit van muzikanten, vaker enkel gebruikt om speelkansen te vergroten. Gelukkig heeft Vlaanderen een uitgebreid netwerk van café's, jeugthuizen, muziekclubs, cultuurcentra en nog verschillende andere plaatsen waar artiesten terecht kunnen op een podium. Daarnaast telt Vlaanderen ook nog eens 280 festivals (de Federatie van Muziekfestivals in Vlaanderen, 2016). Toch staan liveoptredens onder druk. Recent onderzoek van Kunstenpunt (2016) schrijft dat het aantal optredens in Vlaanderen en Brussel van 2011 tot 2014 een terugval kende van 13%. De Vlaamse clubs nemen hier een prominente rol in: 14,61% van de optredens werd op poten gezet vanuit organisaties die gesubsidieerd werden vanuit het Kunstendecreet. Hier vallen de Vlaamse muziekclubs onder (Kennes & Janssens, 2016).

Op 30 juni 2016 viel de beslissing dat Nijdrop¹, Muziekodroom, VK, KultuurKaffee² en 5voor12 geen werkingssubsidies meer zouden ontvangen voor de periode 2017-2021. Op een totaal van vijftien³ Vlaamse muziekclubs is dit een aanzienlijk deel dat zijn structurele subsidies niet meer ontvangt. Verder zien de andere tien clubs die wél nog gehonoreerd worden hun subsidie-enveloppe stijgen tegenover de vorige subsidieronde.

Dit onderzoek werd opgestart uit interesse voor de consequenties van deze subsidiebeslissing. In eerste instantie werd er gedacht aan de gevolgen voor de optredens die de clubs organiseren. Over dit deel van hun werking wordt extern immers het meest gecommuniceerd waardoor de clubs

¹ De clubwerking van Nijdrop is ondertussen verveld tot de aparte entiteit Nosta. De jeugdhuiswerking gaat verder onder de naam Nijdrop.

² KultuurKaffee ontving ook na de vorige werkingssubsidieronde geen structurele subsidies vanuit het Kunstendecreet maar diende wel opnieuw een aanvraag in.

³ De term 'muziekclub' wordt soms losjes gebruikt. In dit onderzoek vallen onder de term muziekclub: 4AD, Cactus, De Kreun/Wilde Westen, De Zwerver, Democrazy, KultuurKaffee, N9, Nijdrop/Nosta, 5voor12, Recyclart, VK Concerts, Muziekodroom, TRIX, Het Depot en De Casino.

voornamelijk bekend staan als concertorganisatoren. Bijvoorbeeld: gaan de clubs die geen structurele middelen meer ontvangen minder optredens organiseren? Voelen de clubs die nog gehonoreerd worden dat er meer ruimte is voor experiment in hun programmatie? Of zijn er helemaal geen gevolgen?

Daarnaast vullen de muziekclubs een veel grotere rol in dan enkel optredens organiseren, dus de mogelijkheid bestaat dat de gevolgen zich niet enkel beperken tot deze optredens. Wat gebeurt er bijvoorbeeld met de begeleidingsprogramma's die clubs aanbieden aan jonge, Belgische artiesten? En PA-repetities⁴? Hoe kijken de twee groepen (gehonoreerd vs. niet gehonoreerd) en de individuele clubs tegen dit alles aan? In dit onderzoek trachten we deze kwesties te ontbloten.

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvraag

. . . . Het is moeilijker voor de jonge bands om naar boven te klimmen als er plekken wegvallen. Er zijn al jarenlang in het kleinere circuit minder cafés die concerten doen vanwege de verstrengde geluidsnormen en ook optredens organiseren wordt er allemaal niet goedkoper op. . . . Er is minder plek. Punt. (Naert, persoonlijke communicatie, 2016)

Er zijn de laatste jaren al minder plekken die artiesten een podium kunnen geven. Na de afgelopen subsidiebeslissing lijkt dit gevaar in eerste instantie nog te groeien door het wegvallen van een substantieel werkingsbedrag voor vijf organisaties. Vanuit de opleiding Muziekmanagement vormt dit een interessante casus om een licht op te werpen. Wij, als studenten Muziekmanagement, zijn immers constant omringd door jonge muzikmakers die tijdens hun projecten keihard timmeren aan de weg naar boven. Maar als er verschillende treden wegvallen wordt dat klimmen een stuk moeilijker.

Een erg belangrijke nuance is dat het moeilijk is om al concrete gevolgen (in cijfers) weer te geven anno mei 2017, zeker aangezien de situatie middenin het onderzoek drastisch veranderd is in het voordeel van enkele muziekclubs. De interviews met Muziekodroom en Nosta werden afgelegd v  r 13 januari 2017, de datum waarop deze 2 clubs het nieuws kregen dat ze projectsubsidies via het Kunstendecreet zouden ontvangen. Daarnaast kan VK voorlopig verder met steun van het

⁴ De afkorting PA staat voor Public Address: dit zijn de speakers waarmee muziek voor een publiek versterkt wordt. Bands kunnen   n of meerdere PA-repetities organiseren in de zaal waar ze een belangrijk optreden zullen spelen (bijvoorbeeld een CD-release).

Vlaams Brusselfonds⁵ en KultuurKaffee wordt ondersteund door de VUB. De gevolgen in hoofdstuk 4 worden op sommige vlakken dus op een bijna hypothetische manier voorgesteld.

Dit wil echter niet zeggen dat er geen gevolgen op lange termijn mogelijk zijn voor de bovenstaande muziekclubs. De oplossingen die de clubs kregen zijn van tijdelijke aard. Projectsubsidies zijn niet in het leven geroepen om organisaties structureel⁶ te ondersteunen en VK wordt elk jaar opnieuw geëvalueerd door het Vlaams Brusselfonds om te kijken of ze voldoet aan de voorwaarden voor herhaaldelijke financiële ondersteuning.

Hoe dan ook, een deel van de Vlaamse muziekclubs ontvangt geen werkingssubsidies meer voor de periode 2017-2021. Daarnaast zien de clubs die wel nog gehonoreerd worden, allemaal hun subsidie-enveloppe rijker gevuld dan in 2016⁷. Er is dus een soort van financiële verschuiving van werkingssubsidies aan de gang binnen de Kunstensector. In dit onderzoek stellen we ons de vraag of deze verschuiving een invloed uitoefent op de artistieke werking van de clubs en het omliggende livecircuit dat zij door hun werking voortbrengen. Hoewel deze verschuiving kadert in de hele Kunstensector, ligt onze focus op de Vlaamse muziekclubs. De probleemstelling wordt als dusdanig geformuleerd:

Welke invloed heeft de verdeling van werkingssubsidies onder de Vlaamse muziekclubs op hun artistieke werking en het omliggende livecircuit?

Enige motivatie van de woordkeuze binnen de probleemstelling is op zijn plaats ter verduidelijking. Met 'invloed' wordt bedoeld de uitwerking van een persoon, zaak of een gebeuren op iets of iemand anders (Van Dale, 2017). Omdat er wel degelijk een groot verschil is in spreiding van de bedragen naar de muziekclubs (van 0 euro tot 419.500 euro), gebruiken we het woord 'verdeling'. Verder duidt het woord 'artistiek' op de werking van de muziekclubs met als middelpunt het belang van de kunstenaars. Met 'het omliggende livecircuit' bedoelen we de vele concerten die door de muziekclubs georganiseerd worden waardoor er op jaarbasis een groot aanbod aan live bands te zien is.

⁵ Het Vlaams Brusselfonds werd volgens artikel 65-71 van het decreet van 21 december 2001 opgericht als compensatie ten voordele van de Vlaamse Brusselaars voor de afschaffing van het kijk- en luistergeld in Vlaanderen. Geraadpleegd op 19/05/2017 via <http://brussel.vlaanderen.be/VlaamsBrusselfonds.html>

⁶ Een projectsubsidie ondersteunt allerhande initiatieven die in tijd en doelstelling beperkt zijn. Geraadpleegd op 19/05/2017 via <http://www.kunstenenergoed.be/nl/projectsubsidie-nieuw-kunstendecreet>

⁷ De vergelijkingsbasis van de subsidiebedragen vanaf 2017 is het subsidiebedrag dat de clubs in 2016 ontvingen

1.3 Relevantie van het onderzoek

De inkomsten van muziekclubs Muziekodroom, Nosta en VK⁸ bestonden in 2014 respectievelijk uit 55%, 42% en 37% subsidies (Declercq, 2016). In juni 2016 werden de structurele subsidies vanuit het Kunstendecreet naar 0 euro teruggeschoefd voor deze muziekclubs waardoor zij een groot deel van hun inkomsten verliezen.

De muziekclubs hebben elk een eigen unieke werking uitgebouwd als broedplaats voor jong, muzikaal talent van eigen bodem. Elk van de clubs begeleidt prille muzikanten op haar eigen manier: artist in residence-programma's, zakelijk advies, het aanbieden van repetitieruimtes, PA-repetities, ... Dit staat mogelijk als eerste op de tocht bij de niet-gehonoreerde clubs. Artiesten begeleiden kost tijd en geld. In vergelijking met concertorganisatie zijn hier geen rechtstreekse mogelijkheden tot het verwerven van inkomsten.

Daarnaast spelen de muziekclubs een belangrijke rol als presentatieplek voor muzikanten. Muziekodroom, VK, Nijdrop en KultuurKaffee organiseerden in 2016 samen meer dan 200 concerten. Bij een verminderde financiering komt deze presentatierol mogelijk in het gedrang, terwijl optredens een groot deel van de inkomsten van ervaren muzikanten beslaat (Cook, 2012). Ook uit een Nederlands case study blijkt dat optredens voor meer dan de helft van de inkomsten van muzikanten zorgen (Ijdens, von den Fuhr, & De Rooij, 2009). Ten slotte blijkt uit onderzoek van Kunstenpunt dat liveoptredens in Vlaanderen tussen 2011 en 2014 terugliepen van 22.756 naar 19.842 (Kennes & Janssens, 2016). Dit brengt een gevaarlijke tendens aan het licht: het aantal optredens en presentatieplekken daalt terwijl liveoptredens een groot percentage van de totale inkomstenstroom van muzikanten innemen.

Langs de ene kant: als de ene groep muziekclubs geld uit hun portefeuille ziet verdwijnen zijn er potentiële negatieve gevolgen voor de twee bovenstaande kernaspecten van hun artistieke werking. Langs de andere kant zijn er mogelijk positieve consequenties die zich ontwikkelen voor de clubs die wél nog gehonoreerd worden. In dit onderzoek gaan we op zoek of er effectief gevolgen zijn voor de muziekclubs en het omliggende livecircuit, hoe ver deze gevolgen reiken en op welke manier ze zich manifesteren.

⁸ Deze cijfers waren van KultuurKaffee niet beschikbaar.

Hoofdstuk 2: Methodologie

In hoofdstuk 2 worden de gebruikte methodes binnen het onderzoek uitgebreid toegelicht. De informatie in dit hoofdstuk wordt geordend van algemeen naar gedetailleerd (van 2.1 tot en met 2.3 met al zijn tussentitels).

2.1 Welk soort onderzoek wordt er gevoerd?

Om tot antwoorden op de onderzoeksvraag te komen worden twee verschillende onderzoeksmethoden gebruikt. Het grootste deel van de informatie in het onderzoek halen we uit semi-gestructureerde interviews. Voor dit deel maken we dus gebruik van kwalitatieve onderzoeksgegevens. De interviews zijn in dit onderzoek de primaire manier voor de verzameling van informatie.

Vervolgens wordt er gebruik gemaakt van secundaire analyse door reeds bestaande datasets. Dit valt onder een kwantitatieve onderzoeksmethode. Een ander woord voor secundaire analyse is kwantitatief bureauonderzoek (Verhoeven, 2011).

Er zijn verschillende argumenten om dit soort analyse te gebruiken, namelijk:

- beschikbaarheid van de data;
- bruikbaarheid;
- tijdswinst.

We hebben in dit onderzoek bewust gekozen voor een combinatie van beide onderzoeksmethoden waarbij de interviews aan de basis liggen, aangevuld door een secundaire analyse. Op deze manier worden de subjectieve statements in de interviews onderbouwd door concreet cijfermateriaal. Hierdoor kunnen we tot sterkere onderzoeksresultaten komen. In het volgend deel worden de gekozen cases opgesomd. Daarna worden de 2 grote onderzoeksmethodes geleidelijk aan in detail toegelicht.

2.2 Afbakening van de cases

Dertien clubs werden geïnterviewd van november 2016 tot en met februari 2017. Gerangschikt in alfabetische volgorde:

- 4AD
- Cactus

- Democrazy
- De Zwerver
- Het Depot
- KultuurKaffee
- Muziekodroom
- N9
- Nosta
- Recyclart
- TRIX
- VK Concerts
- Wilde Westen⁹

Alle geïnterviewde clubs zijn intussen aangesloten bij de vzw Clubcircuit (dit was in 2016 nog niet het geval). Vanderheyden (2013, p. 13) omschrijft Clubcircuit als volgt:

. . . . Clubcircuit is de koepelorganisatie van de onafhankelijke muziekclubs in Vlaanderen en heeft als rechtspersoon een vzw-structuur. In de functie van koepelorganisatie heeft de organisatie verschillende taken. Clubcircuit vzw is de belangenbehartiger van zijn leden, volgt het beleid op, verzamelt informatie, organiseert maandelijkse vergaderingen met haar leden en maakt promotie voor de activiteiten van haar leden. Ook op internationaal vlak is de organisatie actief. Clubcircuit vzw fungeert als gesprekspartner voor gelijkaardige nationale koepelorganisaties in het buitenland en stimuleert de uitwisseling van internationale contacten.

In totaal telt Clubcircuit 15 leden waarvan er 13 geïnterviewd werden. 5voor12 werd niet geïnterviewd omwille van het dance-karakter dat de organisatie heeft: een groot deel van de programmatie wordt ingevuld door dj's die hun muziek niet live brengen. Gezien de aard van het onderzoek waarbij de basis op livemuziek ligt, zou het minder representatief zijn om 5voor12 op te nemen als casus. De Casino werd niet geïnterviewd omwille van praktische overwegingen. Tenslotte kent Clubcircuit vanaf 2001-2002 ook officieel een coördinator; deze functie wordt sinds 2004 uitgeoefend door Marc Steens (Declercq, 2016).

⁹ Wilde Westen is de Fusie-organisatie tussen muziekclub De Kreun en Festival van Vlaanderen Kortrijk. De muziekclub is werkzaam vanaf 1 januari 2017.

Vervolgens werden voor de data-analyse van de concerten in hoofdstuk 5, 6 cases gebruikt: Wilde Westen, 4AD, Cactus Muziekcentrum, TRIX Muziekcentrum, Muziekodroom en Nosta.

2.3 Onderzoeksmethoden

In hoofdstuk 4 maken we enkel gebruik van een kwalitatieve onderzoeksmethode. Semi-gestructureerde interviews met de zakelijke en/of artistieke leiders van de clubs vormen hiervoor de basis. De interviews werden met toestemming van de bevroagde personen opgenomen en nadien getranscribeerd en verwerkt via NVivo 11¹⁰. Deze software vergemakkelijkt de ordening en analyse van kwalitatieve onderzoeksdata. Er kunnen aan de hand van de software bijvoorbeeld onderwerpen die binnen de verschillende interviews aan bod kwamen, met elkaar vergeleken worden. Zo zien we in een oogwenk waar er vergelijkingen of verschillen zijn.

In hoofdstuk 5 werden cijfergegevens verwerkt in de vorm van een secundaire analyse. Hiervoor werden bij een deel van de Vlaamse muziekclubs verschillende cijfers verzameld van concerten die binnen de eigen clubwerking plaatsvonden over de jaren 2014, 2015, 2016. Bij enkele niet-gehonoreerde clubs werden bijkomend cijfers van de maanden februari en maart 2017 verzameld.

Ten slotte werden in alle hoofdstukken van het onderzoek de bronnen uit onze literatuurlijst geraadpleegd voor aanvullingen.

2.3.1 Semi-gestructureerd interview

Zoals eerder vermeld werd het grootste deel van de informatie voor dit onderzoek verzameld aan de hand van interviews met de zakelijke en/of artistieke leiders van de clubs. De interviews zijn op een semi-gestructureerde wijze opgesteld. Hierdoor kon er op bepaalde momenten in het interview ingepikt worden op interessante onderwerpen waar op dat moment een kans lag om meer inzicht te verwerven.

Binnen de interviewvragen werd een opsplitsing gemaakt tussen wat de clubs denken dat de algemene impact zou zijn van de finale beslissing rond werkingssubsidies op andere clubs en de muziekindustrie in het algemeen, en wat de impact zou zijn op hun eigen club. Verder maken we gebruik van verschillende 'kapstokken' waaraan de interviewvragen zijn opgehangen. Deze kapstokken zijn variabelen die mogelijk mee fluctueren bij een verandering in werkingssubsidies.

¹⁰ "NVivo is software that supports qualitative and mixed methods research. It's designed to help you organize, analyze and find insights in unstructured, or qualitative data like: interviews, open-ended survey responses, articles, social media and web content." <http://www.qsrinternational.com/what-is-nvivo>

Er zijn wijzigingen in de werkingssubsidies en dit heeft mogelijk een impact op de artistieke werking van de clubs en het omliggende livecircuit. Maar precies welke elementen binnen de werking van de clubs zijn mogelijk onderhevig aan verandering? De kapstokken die in dit onderzoek opgenomen werden zijn opgesteld om een antwoord te geven op die vraag en luiden als volgt:

- *Talentontwikkeling van jonge, Belgische artiesten*

Is er een verandering in de mogelijkheden van de clubs om aan talentontwikkeling te doen? Voor de clubs die uit de structurele subsidies vallen: is er nog tijd, geld en mankracht om dit te blijven realiseren? Voor de clubs die een verhoging zien: is er ademruimte om nog meer aan talentontwikkeling te gaan doen?

- *Programmatie (toegankelijk vs. niche)*

Gaan de clubs die niet meer gehonoreerd worden, commerciële boeken om hun eigen ticketinkomsten veilig te stellen? Zijn er wijzigingen in de verhouding Belgische bands tegenover buitenlandse bands in de programmatie? Zijn er omgekeerd bij de gehonoreerde clubs meer middelen om experimenteler te programmeren?

- *Tewerkstelling binnen de clubs*

Zijn er aanwervingen, ontslagen of functiewijzigingen van bepaalde werknemers?

- *Verloning van artiesten*

Worden artiesten (muzikanten) meer of minder verloond voor hun liveprestaties?

2.3.2 Secundaire analyse

Aan de basis van de secundaire analyse liggen gegevens van honderden clubconcerten uit 2014, 2015 en 2016. Aan de hand van de cijfers kunnen enkele muziekclubs onderling vergeleken worden op het vlak van concertavonden, programmatie (Belgische boekings vs. buitenlandse boekings) en gages naar Belgische artiesten.

2.3.2.1 Van welke muziekclubs werden concertcijfers gebruikt?

Er werden in totaal van 6 muziekclubs gegevens gebruikt. De 6 muziekclubs werden opgedeeld in 3 categorieën:

- *Grootste stijging van werkingssubsidies*

Hiervoor werden gegevens gebruikt van 4AD (stijging van 20%) en Wilde Westen (stijging van 22%);

- *Gemiddelde stijging van werkingssubsidies*

Hiervoor werden gegevens gebruikt van Cactus Muziekcentrum en TRIX (elk een stijging van 7%);

- *Geen werkingssubsidies, wel middelen via projectsubsidies*

Hiervoor werden gegevens gebruikt van Muziekodroom en Nosta. De twee clubs werden in januari 2017 opgevist door de projectsubsidies van het nieuwe Kunstendecreet.

2.3.2.2 Welke concertcijfers werden gebruikt?

Volgende gegevens werden per concert (van 2014, 2015 en 2016) opgelijst:

- de namen van de bands;
- het aantal Belgische bands;
- het aantal buitenlandse bands;
- de uitbetaalde gages aan de Belgische bands.

Van Muziekodroom en Nosta werden bijkomend ook concertgegevens van februari en maart 2017 verzameld. De redenering hierachter is als volgt. Na de subsidiebeslissing in juni 2016 zaten deze organisaties in een zeer onzekere financiële situatie tot half januari 2017¹¹. De programmatie voor februari en maart 2017 lag echter al grotendeels vast voordat de clubs nieuws kregen over projectsubsidies of andere middelen die hen financieel weer wat meer zekerheid zouden bieden. De programmatie voor februari en maart 2017 werd dus besloten in een zeer onzekere financiële situatie. Een vergelijking van deze maanden met dezelfde maanden in de voorgaande jaren vormt dus een indicatie voor wat de modus operandi is van een organisatie zonder structurele subsidies. Januari kon hier ook meegeteld worden maar dit is bewust niet gebeurd. Januari is op aangeven van de muziekclubs altijd een atypische concertmaand. Er zijn minder concerten door een kleiner aanbod aan bands en bovendien heeft een deel van het (studenten)publiek nog examens. De programmatie van de clubs wordt hierop afgesteld. In een ideaal scenario konden we van Muziekodroom en Nosta gegevens van het hele jaar 2017 analyseren maar dit is omwille van de academische deadline van het onderzoek niet mogelijk.

¹¹ Op 13 januari bepaalde Minister van Cultuur Sven Gatz de verdeling van de projectsubsidies en beurzen van de eerste ronde van 2017. Muziekodroom en Nosta kregen respectievelijk € 456.000 en € 184.000 euro projectsubsidies.

We keken voor de gegevens van de clubconcerten enkel naar live optredens die binnen de eigen clubwerking en binnen het clubseizoen (van september tot en met juni) gerealiseerd werden. Avonden waar louter dj's de programmatie invulden werden niet meegeteld omdat de muziek hier niet live werd gebracht. Bij avonden waar er een mix was van livebands en dj-acts werden de dj-acts eruit gelaten maar de avonden wel meegeteld. Zomerfestivals werden niet meegeteld aangezien deze cijfers de gemiddelden en vergelijkingen onder de clubs ernstig zouden verstoren (bijvoorbeeld door de hogere gages en het gigantische aanbod van bands).

Verder werd ook enkel rekening gehouden met concertavonden op eigen locatie. Uiteraard werd er een uitzondering gemaakt voor Cactus Muziekcentrum: deze muziekclub heeft voorlopig geen eigen concertlocatie en is dus altijd aangewezen op een externe locatie (en dus een externe partner) voor haar optredens. Ten slotte moeten we toelichten dat voor de concertdata van TRIX geen enkele co-productie werd meegeteld in de cijfers. Dit heeft een impact op het aantal live concertavonden en het aantal livebands in de totalen. Dit heeft geen impact op de uitbetaalde gages voor de Belgische artiesten aangezien de gages bij coproducties telkens betaald werden door externe partners, net zoals bij de cijfers van de andere vijf muziekclubs.

2.3.2.3 Hoe werden de concertcijfers verwerkt en welke bronnen werden gebruikt?

De concertcijfers werden grotendeels manueel ingevoerd in een opgemaakt Excel-bestand.

De werkingsverslagen van de clubs of gelijkaardige documenten die zij intern gebruiken, vormden hiervoor de basis. Doorgaans werden uit de werkingsverslagen het aantal liveavonden gehaald. Aanvullend werden SABAM-verslagen gebruikt om de exacte gages per artiest te achterhalen (in de werkingsverslagen staan meestal de som van de gages per concert). Dit maakte het mogelijk om de gages voor de Belgische artiesten te extraheren. Meestal werd de online concertkalender van de clubs gebruikt om nationaliteiten (Belgisch of niet-Belgisch) of het aantal bands per avond te dubbelchecken met de aangeleverde documenten.

Na de invoering van de cijfers werden de totalen via een Excel-formule berekend. Het aantal live concertavonden, de Belgische acts, de buitenlandse acts en het totaal van de uitbetaalde gages aan de Belgische acts werden per club per jaar opgeteld. Om de discretie van de cijfers te waarborgen worden deze niet opgenomen in bijlage.

Hoofdstuk 3: Theoretisch kader

3.1 Toelichting begrippen

In dit onderdeel worden verschillende begrippen verhelderd die meermaals in het onderzoek weerkeren. De bedoeling is om duidelijkheid te scheppen bij de lezer en verwarring tijdens het lezen te vermijden.

3.1.1 Artiest

Iemand die muziek maakt of live brengt op een podium. In dit geval spreken we enkel van een artiest als muzikant tenzij duidelijk aangegeven. Het woord artiest wordt in dit onderzoek afwisselend gebruikt met kunstenaar, muzikant of band/muziekgroep (met als betekenis een meervoud van artiesten).

3.1.2 Honoreren (gehonoreerd)

‘Inwilligen, een honorarium geven’ (Van Dale, 2017). Als we spreken over ‘gehonoreerde’ of ‘niet-gehonoreerde muziekclubs’ bedoelen we muziekclubs die vanaf 2017 wel of niet door het nieuwe Kunstendecreet gesubsidieerd worden.

3.1.3 Muziekclub/club

In dit onderzoek worden de woorden muziekclub en club afwisselend gebruikt met dezelfde betekenis. Andere synoniemen zijn huis, muziekhuis, organisatie of cultuurorganisatie (tenzij expliciet vermeld dat het over andere organisaties dan de muziekclubs gaat).

3.2 Een introductie tot het Kunstendecreet

Omdat de hele werkingssubsidiebeslissing rond de Vlaamse muziekclubs kadert binnen het nieuwe Kunstendecreet, is het nuttig om de theorie errond en de werking ervan toe te lichten.

Het kunstenlandschap is de laatste 10 jaar sterk veranderd. Het Kunstendecreet, dat dateert uit 2004, was niet meer afgestemd op dit veranderende kunstenlandschap. Na een grote evaluatie in 2012 werd er dan ook een nieuw Kunstendecreet ontworpen. Vanaf eind 2015 konden er subsidiedossiers volgens de regels van dit nieuwe Kunstendecreet ingediend worden. De bedoeling van deze vernieuwingen is om het kunstenbeleid beter af te stemmen op de noden van de Kunstensector (Afdeling Kunsten, z.j., par. 1).

Eén van de voornaamste vernieuwingen in dit nieuwe Kunstendecreet is een functiegerichte benadering van het kunstenlandschap (Afdeling Kunsten, z.j., par. 2). Hierbij wordt het uitgangspunt van het Kunstendecreet van 2004 behouden, namelijk de creatie van een open en flexibel kader voor de kunstensector. Concreet houdt dit in dat alle dossiers binnen alle disciplines gelijkwaardig behandeld worden in de beoordeling en dat er een gelijkwaardige beoordeling is op maat van kunstenaars, organisaties en initiatieven (Afdeling Kunsten, z.j.).

De organisatie van de kwaliteitsbeoordeling verandert echter. Voor de beoordeling van de basisinstrumenten (beurzen, projectsubsidies en werkingssubsidies) wordt vertrokken van de zelfprofilering van een aanvrager op basis van functies en disciplines (Afdeling Kunsten, z.j.). De vier brede disciplineclusters zijn Muziek, Architectuur & Vormgeving, Podiumkunsten en Audiovisuele & Beeldende kunst. De muziekclubs vallen onder de discipline Muziek. (Afdeling Kunsten, z.j.)

Naast de verschillende disciplines zijn er vijf functies: Ontwikkeling, Productie, Presentatie, Participatie en Reflectie. Deze functies staan duidelijk gedefinieerd in het decreet en er zijn criteria aan gekoppeld zodat de ingezonden dossiers juist beoordeeld kunnen worden (Afdeling Kunsten, z.j.). Van de ondervraagde gehonoreerde clubs zetten zes cases enkel in op de functie Presentatie: 4AD, Cactus, Democrazy, De Zwerver, N9 (Driewerf Hoera) en Wilde Westen.

De functie Presentatie wordt in het Kunstendecreet gedefinieerd als:

“Het delen van het gecreëerde en geproduceerde artistieke werk met een publiek” (Croes, 2015, p. 4).

“Een presenterende organisatie of kunstenaar deelt kunst met een publiek. De focus ligt op deelnemen. Het publiek is hier de gebruiker, de aanwezige, de toeschouwer, de klant. Bij de functie Presentatie wordt vertrokken vanuit het artistieke product dat wordt gepresenteerd aan een publiek” (Afdeling Kunsten, z.j., par. 4). In het geval van de muziekclubs geldt dus dat zij artiesten een plaats geven waar ze hun artistiek product (hun muziek) kunnen vertonen (presenteren) in de vorm van optredens.

Verder begeleiden de meeste muziekclubs jong, muzikaal talent. Dit kan onder de functie Ontwikkeling vallen en wordt als volgt omschreven binnen het Kunstendecreet:

“Het ontwikkelen of begeleiden van de artistieke praktijk, talent, carrière en oeuvre.

Het proces, het onderzoek en het artistieke experiment primeren op een concrete output” (Croes, 2015, p. 3).

Bij Ontwikkeling ligt de focus dus op de afgelegde weg, het proces (Afdeling Kunsten, z.j., par. 2). Op kunstenenerfgoed.be (z.j., par. 2) wordt de functie Ontwikkeling als volgt omschreven:

. . . . Een permanente zelfreflectie over de artistieke praktijk zet aan tot de ontwikkeling van de artistieke praktijk door nieuwe vormen van productie, creatie, educatie, participatie, communicatie te genereren. Kunstenaars en organisaties dragen zo bij tot innovatie. . . . Een organisatie kan zich zowel richten op de eigen artistieke ontwikkeling als op de begeleiding van de ontwikkeling van kunstenaars of andere organisaties (bijvoorbeeld productie-ondersteuning, spreiding, zakelijke begeleiding).

Als we dit weer vertalen naar waar de muziekclubs in de praktijk mee bezig zijn zien we duidelijk hun ontwikkelingsrol voor jong muzikaal talent naar boven komen in de vorm van artists in residence-programma’s, het aanbieden van PA-repetities, CD-releaseavonden, het verlenen van zakelijk advies, voorprogramma’s, ...

Ondanks de inspanningen van de beleidsmakers voor een scheiding van de vijf functies zijn er per kunstdiscipline verschillende interpretaties mogelijk van wat een functie nu precies inhoudt. Dit is een niet te onderschatten opmerking vanuit de muziekclubs aangezien dit voor afwijkende visies kan zorgen tussen clubs en beleid. De functie Productie betekent bijvoorbeeld bij theaterorganisaties iets helemaal anders dan bij organisaties actief binnen muziek. Dit is een reden waarom veel muziekclubs enkel de functie Presentatie aanduiden bij het indienen van hun subsidiedossiers. Elke club doet bijvoorbeeld aan talentontwikkeling, maar in de ogen van de muziekclubs valt dit niet per se onder de functie Ontwikkeling binnen het Kunstendecreet maar wel onder de functie Presentatie.

3.3 Het beleid rond werkingssubsidies

Tijdens de interviews met de muziekclubs werd er gepraat over het beleid dat gevoerd wordt rond het Kunstendecreet en de uitkering van werkingssubsidies. De focus van het volgende deel ligt op de werkingssubsidies die voor 2017-2021 onder de Vlaamse clubs verdeeld werden. Het leek ons nuttig om van de muziekclubs zelf te horen hoe ze deze verschuiving van werkingssubsidies precies zien. De reacties die van hen komen helpen immers om de rest van het onderzoek verder te kaderen.

In juni 2016 verscheen in de pers dat minister van Cultuur Sven Gatz kiest voor een sterkere kunstensector met minder organisaties (Van Steenberghe, 2016). Een gevolg is dat vijf van de vijftien Vlaamse muziekclubs niet meer structureel gesubsidieerd worden via het Kunstendecreet: Nijdrop/Nosta, VK, 5voor12, Muziekodroom en KultuurKaffee. Een aantal clubs gaven aan dat onderfinanciering weinig zin heeft dus dat het nuttig is om bepaalde keuzes te maken over wie gefinancierd wordt en wie niet. In andere muziekclubs heerst echter de mening dat het veel te vroeg is om een sector zodanig te herschikken zodat er meerdere organisaties uit de boot vallen, zeker voor de pop- en rocksector.

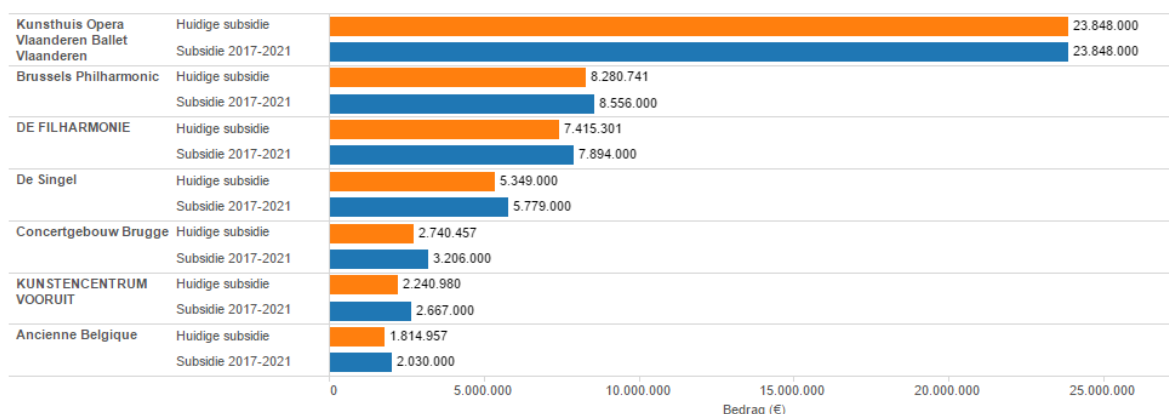
Er is de afgelopen decennia vanuit het beleid intens gewerkt aan een financiële inhaalbeweging voor de muziekclubs door een stijgende annuele begroting voor Cultuur (Administratie Cultuur, 2016). Het resultaat is een professioneel en divers clublandschap met vaste werknemers, kwalitatieve (geluids)infrastructuur en een faire verloning van artiesten. Roskams & Donders (2015, p. 1) illustreren:

Gedurende de periode 1999-2009 was het stimuleren van de cultuurparticipatie een belangrijke doelstelling van het cultuurbeleid in Vlaanderen. De landschapstekening Kunsten van het eengemaakte kunstensteunpunt maakte onlangs nog gewag van het diverse en gelaagde kunstenlandschap in Vlaanderen, “het resultaat van een samenspel tussen een sterk initiatief vanuit het veld en een beleid dat aan een kunstenlandschap kansen geeft en vertrouwen schenkt”.

De grote meerderheid van de clubs meent echter dat zij nog niet op dezelfde schaal gesubsidieerd zijn als vele andere sectoren binnen de Kunstensector en dat deze herschikking dus te vroeg valt. Daarnaast stelt de vraag zich of de Kunstensector wel degelijk sterker is geworden. Voor de allergrootsten binnen het Vlaamse pop- en rockcircuit is dit duidelijk wel het geval. De Kunstinstellingen¹² Vooruit en Ancienne Belgique zien hun werkingssubsidie-enveloppe beiden stijgen met een bedrag van respectievelijk 426.020 en 215.043 euro (Kunstenpunt/Flanders Arts

¹² “Kunstinstellingen zijn grootschalige initiatieven met nationale en internationale uitstraling en een belangrijke symboolwaarde in het cultuurbeleid. Het zijn organisaties met een structurele band met de Vlaamse Gemeenschap. Tot nu was deze groep gekend als de Instellingen van de Vlaamse Gemeenschap. Kunstencentrum Vooruit vzw en Concertgebouw Brugge werden in januari 2015 als kandidaat voorgedragen. Een erkenningscommissie met binnenlandse en buitenlandse experts heeft op basis van de ingediende dossiers en een uitgebreid werkbezoek de werking van beide organisaties grondig bestudeerd en positief geadviseerd. Kunstencentrum Vooruit en Concertgebouw Brugge zijn nu erkend als Kunstinstelling. Ancienne Belgique was al langer erkend.” Geraadpleegd op 4/05/2017 via <http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/kunstinstellingen>

Institute, 2016). Dit komt neer op een procentuele stijging van 19% voor Vooruit en 11% voor Ancienne Belgique. De volgende grafiek werd uit het onderzoek van Kunstenpunt gehaald:

Grafiek 1 – absolute stijging voor Vlaamse Kunstinstellingen

De stijgingen bij de geïnterviewde muziekclubs die nog gehonoreerd worden liggen anders. Het is belangrijk om toe te lichten dat deze procentuele stijging de stijging is tegenover het in 2016 ontvangen subsidiebedrag. Hier was de 'kaasschaaf' al op toegepast (Belga, 2014).

Van grootste naar kleinste groei (Fabre, 2016):

- Wilde Westen¹³ 22%
- 4AD: 20%
- Democrazy vzw: 19%
- Het Depot: 19%
- De Zwerver: 16%
- Cactus Muziekcentrum: 7%
- TRIx: 7%
- N9/Driewerf Hoera¹⁴: 1%

Deze muziekorganisaties worden zeker nog gehonoreerd, maar een deel van deze muziekclubs gaf aan dat ze niet voldoende werkingsmiddelen ontvangen om te werken zoals ze zouden willen en kunnen. Dit 'willen en kunnen' gaat voornamelijk over de ambities van de bovenstaande muziekclubs om de luiken talentontwikkeling en publieksparticipatie binnen hun werking verder te ontplooiën. Bovendien moet men ook rekening houden met de afslanking van de provincies.

¹³ Fusie-organisatie tussen muziekclub De Kreun en Festival van Vlaanderen Kortrijk. Zie ook voetnoot 6 in hoofdstuk 2.3, p. 5

¹⁴ Driewerf Hoera is de Eekloose vzw achter de clubwerking van N9.

80 procent van de provinciale middelen – van waaruit een deel van de clubs gesubsidieerd worden – werd overgeheveld naar de Vlaamse overheid of naar de lokale overheden. “De taakstelling van de provincies wordt verder aangescherpt. In de toekomst zullen zij niet langer taken of dienstverlening kunnen ontplooiën op het vlak van de zogenaamde culturele en persoonsgebonden aangelegenheden” (Vlaams Parlement, 2016, p. 3). Aan de hand van de bovenstaande procentuele groei zou men kunnen stellen dat er vanuit het Kunstendecreet een verhoging van de werkingssubsidies is gekomen voor de muziekclubs terwijl in werkelijkheid de clubs in de vorige jaren dit bedrag al hadden. Enkel de deur waar het geld binnen komt is dus gewijzigd. Ook de indexering is een belangrijk punt: producten, elektriciteit, ... worden duurder (Vanderbeeken, 2014).

Verder werd in 2015 al stevig bespaard op cultuur:

De totale besparing voor cultuur aan Vlaamse kant zal 32 miljoen euro bedragen en wat meer is: de besparing gaat al in 2015 in. De organisaties die gefinancierd worden binnen het Kunstendecreet worden het ergst getroffen: zij leveren tot 7,5% in. Dit betekent dat men terugkomt op eerdere afspraken met betrekking tot de subsidies die vorig jaar werden vastgelegd en dat de kunstencentra, muziekorganisaties, theaters en festivals die subsidies ontvingen al vanaf volgend jaar moeten besparen. (Roskams & Donders, 2015, p. 1)

Rekening houdend met de bovenstaande argumenten is ‘een sterkere kunstensector’ dus relatief en een stelling waar een aantal kanttekeningen bij te maken zijn.

Verder geeft Raf Coenen (2016) van Muziekodroom het volgende aan:

Een aantal clubs zijn gedurende een paar decennia gegroeid binnen het overheidsbeleid en hebben langs de andere kant het overheidsbeleid doen groeien. Vervolgens wordt er in één ronde beslist dat een deel van deze muziekclubs van een substantiële ondersteuning naar nul euro valt. Van een aantal muziekclubs kwam de opmerking dat dit geen zekerheid van beleid uitstraalt. De overheid heeft namelijk een aantal organisaties bewust doen groeien. Op een gegeven moment zegt deze overheid op basis van één dossier dat ze die diezelfde organisaties niet meer wil ondersteunen, organisaties die niet zo slecht bezig waren gezien het traject dat daaraan vooraf ging.

Muziekclubs zoals Muziekodroom kunnen dat voor een korte tijd overbruggen maar vanaf het moment dat dit niet meer lukt is ineens ook de investering weg die de overheid jarenlang gedaan heeft.

Aan de ene kant heeft de overheid nagelaten op tijd aan te geven of de organisaties in kwestie niet goed bezig waren. Dit is immers pas tijdens de pre-adviezen gebeurd, drie maanden voor de uiteindelijke subsidiebeslissing. Net zoals Vynck & Pauwels aangeven kan men de vraag stellen of de overheid beter een soort afbouwingsplan had gemaakt voor de organisaties die ze niet meer zou gaan ondersteunen (Vynck & Pauwels, persoonlijke communicatie, 2016). Een organisatie die van de ene op de andere dag niet meer ondersteund wordt zit namelijk met een enorme loonmassa die doorweegt op een werking waarvan de inkomsten op nul zijn gevallen (Vynck & Pauwels, persoonlijke communicatie, 2016).

Aan de andere kant is het de taak van de overheid om als een goede huisvader te zorgen dat belastingsgeld zo goed mogelijk gespendeerd wordt. Een aantal muziekclubs argumenteren dat de overheid dus op tijd moet ingrijpen wanneer ze bij een organisatie die ze subsidieert iets ziet misgaan. De overheid zou naast een subsidiërende rol bijkomend een meer coachende rol kunnen opnemen (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016).

Verder was je als organisatie bij de beoordeling in de vorige subsidierondes zeker dat je subsidies zou krijgen als je dossier 'goed' of 'voldoende' beoordeeld werd. De organisaties met beoordeling 'zeer goed' hebben in de afgelopen subsidieronde allemaal geld gekregen. Daarna was er op een bepaald moment een groep organisaties die weliswaar door de beoordelingscommissies een voldoende had gekregen, maar die toch uit de structurele ondersteuning zijn gevallen omdat het geld op was. In vorige rondes is het vaak gebeurd dat er in dit geval nog extra geld werd vrijgemaakt maar dit is nu niet gebeurd. De keuze werd gemaakt om wat er was niet te verdelen over de beoordelingen voldoende, goed en zeer goed maar om het geld uit te delen tot de pot op was. Het gevolg hiervan is een unicum: organisaties met een beoordeling 'voldoende' die geen werkingssubsidies ontvingen. En dit sluit uiteraard aan bij de keuze van de overheid om met minder organisaties verder te gaan.

3.4 De algemene werking van de Vlaamse muziekclubs

In dit onderdeel van het theoretisch kader wordt de algemene werking van de muziekclubs en hun positie binnen de Kunstensector verder toegelicht. De clubs zijn een groep organisaties die zich binnen de Kunstensector toespitst op de discipline Muziek. Door een algemeen bloeiend Vlaams muziekcircuit en in het verleden structureel stijgende financiering door de verschillende overheden, zijn de clubs de afgelopen decennia uitgegroeid tot een hecht en divers netwerk van organisaties (Vanderheyden, 2013). Elke club heeft op zijn minst enkele werknemers in dienst en vele hebben een vaste concertzaal met (eigen) professionele infrastructuur.

Algemeen worden de volgende organisaties tot de Vlaamse muziekclubs gerekend: 4AD, 5voor12, Cactus Muziekcentrum, De Kreun/Wilde Westen, De Zwerver, Democrazy, De Casino, Het Depot, KultuurKaffee, Muziekodroom, N9, Nijdrop/Nosta, Recyclart, TRIX en VK Concerts. Geografisch gezien liggen de clubs goed verspreid in Vlaanderen, met Muziekodroom als enige muziekclub in Limburg.

Afbeelding 1 – geografische spreiding van de Vlaamse muziekclubs

De occasionele concertbezoeker zal een muziekclub in de eerste plaats beschouwen als een plek waar hij of zij naar optredens kan gaan kijken. De clubs zijn sterk vertegenwoordigd en gespreid in het Vlaamse livecircuit dus deze aanname is zeer logisch (Kennens & Janssens, 2016, p. 10). Grotere spelers zoals TRIX, Het Depot en Democrazy organiseren ieder al snel meer dan 150 concertavonden per jaar, veel meer dan wat decretaal van hen verwacht wordt. Deze optredens verschillen genregevoels naargelang het profiel van de club die de optredens organiseert. We kunnen algemeen aannemen dat er een grote diversiteit heerst in het genre-aanbod van de clubconcerten, dat in de breedste zin valt onder 'pop en rock'.

De programmatie van de clubs varieert van heel toegankelijk tot zeer niche. Alle clubs vinden hier een balans in die ook weer past bij hun eigen profiel. Het concertaanbod van muziek in nichegenres is voor de muziekclubs hoe dan ook een erg belangrijk onderdeel. Een groot stuk van hun kerntaak bestaat erin om acts die zich in nichegenres bevinden en dus niet altijd veel bezoekers aantrekken, toch een podiumkans te geven. Ondanks de rooskleurige bril waarmee sommige buitenstaanders naar de pop- en rocksector kijken, zijn de clubs helaas niet geheel financieel zelfbedruipend, net omdat ze ervoor kiezen om ook deze 'moeilijkere' concerten te organiseren aan een lage ticketprijs voor hun bezoekers. Onder andere daarom worden er voor dit soort organisaties structurele

subsidies voorzien vanuit het Kunstendecreet. Toch slagen de clubs er in om ook veel eigen inkomsten¹⁵ te genereren (voornamelijk uit ticketverkoop en interne horeca).

De occasionele concertbezoeker kan de clubs dan wel ervaren als elke andere concertlocatie, maar wie vaker en intenser met muziek bezig is weet dat dit slechts 'het topje van de ijsberg' is. Onder dat topje zit een gigantische onderlaag waarin, volgens interviews bij de verschillende clubs, de echte waarde van de clubs schuilt. Naast concertorganisatie behoort immers de ondersteuning van (jonge en opkomende) muzikanten tot de kerntaken van de muziekclubs. Huizen zoals TRIX en Muziekodroom zijn zelfs begonnen als educatief centrum voor muzikanten en zijn uitgegroeid tot een volwaardige muziekclub doordat de vraag naar concertlocaties groeide (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016). Op welk niveau en op welke manier de ondersteuning voor muzikanten gebeurt, is ook weer afhankelijk van het profiel van de club. Deze ondersteuning kent heel uiteenlopende vormen. Een mooi voorbeeld is de artist in residence-werking. Hierbij neemt een muziekclub voor een bepaalde periode (vaak één jaar) een act onder haar vleugels. "Onze rol is om jonge artiesten een dak te geven en tijd te geven" (Naert, persoonlijke communicatie, 2016). De artiest wordt tijdens dit traject ondersteund door de club: dit kan gaan van zakelijk advies tot infrastructurele ondersteuning zoals het gratis aanbieden van repetitielokalen of studiotijd. Andere vormen van ondersteuning kunnen zijn: het aanbieden van PA-repetities, de organisatie van cursussen rond muziek, het ter beschikking stellen van (gratis of goedkope) repetiteruimtes, ... De clubs nemen als muziekhuizen dus een soort van ontwikkelingstaak op zich. Aanstormend, beloftevol talent kan daardoor in een stimulerende omgeving met de juiste omkadering zijn eerste stappen zetten in het professionele muziekveld. De muzikant staat hierbij dus centraal.

Buiten ontwikkelingsprogramma's komt de ondersteuning van jong, muzikaal geweld ook aan bod binnen de concertprogrammatie. Voorprogramma's van grotere (buitenlandse) bands die ingevuld worden door Belgische groepen, zijn bijvoorbeeld van grote waarde. De band in kwestie speelt mogelijk voor een groter publiek dan voorheen en kan voor toekomstige optredens vermelden met band X gespeeld te hebben. Daarnaast is er meer kans op vermeldingen in allerlei media doordat clubs nu eenmaal meer journalisten en recensenten aantrekken dan pakweg het jeugdhuisircuit. Verder zijn er veel clubs die hun eigen concertavonden of festivals organiseren met enkel Belgische bands. Denk bijvoorbeeld aan de TRIXTRAX-concertreeksen of 'WE ARE OPEN'-festival in TRIX waar enkel Belgische groepen de affiche vullen. Het Depot met haar Open Mic avonden waar onder andere Selah Sue en Milow ooit een podiumkans kregen is een ander voorbeeld. De Casino heeft haar kioskconcerten, N9 heeft Meewind, ...

¹⁵ Zie ook onderdeel 3.6: eigen inkomsten vs. subsidies

Al met al zijn de muziekclubs geen gesubsidieerde café's waar enkel iets duurdere concerten plaatsvinden. Het zijn volwaardige muziekhuizen die op tal van manieren een dak bieden aan muzikanten. In december 2016, tussen de bekendmaking van de finale beslissing rond de werkingssubsidies in juni 2016 en de toekenning van de projectsubsidies in januari 2017, interviewden we Raf Coenen van Muziekodroom die de waarde van de muziekclubs met praktische voorbeelden illustreert:

. . . Oscar and the Wolf die hier eerst in de club gespeeld heeft voor 70 man. Een jaar daarna voor 120, een jaar daarna op Play voor 400, daarna de zaal voor 800 en dan op Werchter speelt... Ja, dat traject gaan we helaas niet meer kunnen doen. Terwijl ik er wel zeker van ben dat dat de plek is die wij moeten zijn. Dat we Oscar and the Wolf voor 80 man kunnen zetten. En Trixie Whitley die hier ondertussen al 6 supports gedaan heeft de afgelopen 8 jaar in de club. Ja, dat is wel onze job. Want mede daardoor geraakt zij in Vlaanderen aan spelen en aan een netwerk. . . . Door het feit dat Triggerfinger hier voor 20, 40, 80 en uiteindelijk voor 300 man speelt. El Guapo Stuntteam, The Sore Losers, ... Dat is onze job, maar dat begint altijd in dat clubke.

Mijn schrik is als je dat clubke eruit haalt door het feit dat je geen risico's meer kan pakken... Allez, je kan wel risico pakken maar dan pak je het risico dat je als cafébaas hebt bij wijze van spreken, dan kan je niet meer in functie van een band denken. Ik boekte in functie van een band. Met name ik geloof in u als groep en ik zie het traject dat je wilt aangaan. . . . Als er geen subsidie meer is, dan doe je dat niet meer. Dus ja, je gaat je profiel verarmen. Niet zozeer ten nadele van Muziekodroom, want uiteindelijk de grote groepen die komen spelen kent iedereen.

Blaudzun komt spelen, Killing Joke komt spelen, Arno komt spelen, de mensen kennen die groepen. Allemaal goed he, Muziekodroom blijft een concertzaal. Maar het is die onderkant die artistiek interessant is voor die jonge gasten waar je in investeert. Je investeert niet alleen in die groep maar ook in die boeker. Die jonge gast die dat aan het boeken is, die die groep mee een forum geeft, laat netwerken. Het is ook zijn groep waar je een videoman aan toevoegt door leuke videoclipps. Het is ook hun groep die je hier een maand in de zwarte zaal laat repeteren in de pre-productie van hun eerste plaat waardoor

die muzikanten technisch gezien kunnen ontploffen. Het is niet alleen investeren in de groep maar ook in de boeker, manager en techniker die er bij hoort. Dat is ook onze job he, maar dat valt er wel allemaal uit. Dat is de meerwaarde die je creëert. Dat is de investering in jong artistiek talent in de brede zin van het woord, met heel de entourage die erbij zit. (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016)

3.5 De profielen van de Vlaamse muziekclubs

In dit deel van het hoofdstuk worden de profielen van de verschillende Vlaamse muziekclubs alfabetisch toegelicht. Hierin komt de diversiteit van de clubs op verschillende vlakken duidelijk naar voren. Dit onderdeel geeft tevens een duidelijke achtergrond voor de komende hoofdstukken, waar meer wordt toegespitst op specifieke onderdelen binnen de werking van de muziekclubs en het omliggende livecircuit.

3.5.1 4AD

4AD is een muziekclub gelegen in de straat Kleine Dijk in Diksmuide. In 1987 staken enkele jongeren uit de regio Diksmuide de koppen bij elkaar en in april 1988 was 4AD een feit. Bij de opstart was 'variëteit troef' een basisdoelstelling, hoewel maatschappijkritische groepen geworteld in de punk en hardcore de meerderheid van de programmatie vormden (Clubcircuit, z.j.) .

Deze do-it-yourself ethiek is sterk voelbaar binnen 4AD: de club wordt vaak een 'warm huis' genoemd. 4AD doet bijna alles zelf: vegetarisch koken, slaappleatsen aanbieden in hun eigen 4AD-hotel, ze hebben in-house techniek... Er heerst een sterk wij-gevoel dat begint bij het uitladen van het materiaal van een band en eindigt laat na het concert. 4AD streeft naar een gevoel van hechte samenwerking tussen de bands, de technische crew, vrijwilligers, ... om zo tot een synergie te komen die afstraalt op de resultaten die bands op haar podium neerzetten (Smagghe, persoonlijke communicatie, 2016).

4AD heeft een sterk ecologisch karakter. Vanaf 2004 en 2005 schakelde de club een versnelling hoger op ecologisch vlak. Op het dak van het pand staan 34 zonnepanelen, de club installeerde als eerste muziekclub LED-verlichting, richtte haar eigen kruidentuin in, ... Verder maakt de club in en rond het pand zoveel mogelijk gebruik van ecologisch verantwoord en recycleerbaar materiaal (4AD, z.j.).

De concertzaal van 4AD heeft een capaciteit van 250 personen. Dit maakt de club tot één van de

kleinere Vlaamse muziekclubs. De club investeerde bij werken aan haar pand fors in materialen die de akoestiek van de concertzaal naar een hoog niveau tilden. 4AD organiseert zo'n 50 evenementen per jaar. De club levert een spannende programmatie, vaak buiten de platgetreden paden, van avant-garde jazz en americana, over pop, rock en metal tot wereldmuziek (4AD, z.j., par. 2).

4AD heeft verschillende projecten lopen met betrekking tot talentontwikkeling. Lokale bands kunnen repeteren in haar drie halfondergrondse repetitiebunkers. 4AD organiseert jaarlijks ook tientallen PA-repetities voor bands die zich willen klaarstomen voor een bepaalde live-show. Tenslotte fungeert 4AD vaak als eerste lokale aanspreekpunt voor artiesten met praktische vragen.

3.5.2 Cactus Muziekcentrum

Cactus Muziekcentrum vzw is een Brugse muziekclub gevestigd in de Sint-Sebastiaansstraat met aandacht voor een grote diversiteit aan mondiale muziekcultuur: van Algerijnse rai of Congolese rumba over roots, rock, reggae naar dub, hiphop of dance en elektronica en alles wat daartussen ligt (Cactus Muziekcentrum, z.j., par. 1). Cactus begon als studie-, actie- en jongerencentrum, dat rond maatschappelijke thema's actief was. Na de verhuizing naar een nieuw pand in de Sint-Amandsstraat ontstond het Cactus Cultuurcafé, waar er naast muziek evenzeer rond beeldende kunsten en theater werd gewerkt. Middelengewijs moest een keuze gemaakt worden en omdat er in de regio geen professioneel podium voor niet-klassieke muziek bestond, werd de volledige focus op muziek gelegd (Declercq, 2016, p. 40).

Cactus heeft momenteel geen eigen concertlocatie. De Magdalenazaal (MaZ) in Brugge is de meest gebruikte uitvalsbasis voor concerten. Deze zaal kan naargelang de omvang van het concert omgevormd worden tot een zaal met een capaciteit van maximum 900 bezoekers (Cactus Muziekcentrum, z.j., par. 2). Daarnaast boekt Cactus geregeld concerten in De Biekorf, Ryelandtzaal, Het Concertgebouw Brugge, Stadsschouwburg en de Magdalenakerk (allen in Brugge). Er zijn wel plannen voor de bouw van een eigen concertzaal. Met deze plannen, die vanaf 2017 realiteit worden, kan Cactus een accommodatie uitbouwen waar ze haar eigen stempel op kan drukken (Keersebilck, persoonlijke communicatie, 2016).

Cactus organiseert in juli jaarlijks het Cactusfestival waar zo'n twintig bands uit een brede waaier aan genres geprogrammeerd worden. Van 7 tot 9 juli 2017 vindt de 35ste editie plaats in het Minnewaterpark in Brugge. Naast het Cactusfestival organiseert de muziekclub Moods!, een festival in de Brugse historische binnenstad. Op dit festival programmeert Cactus gedurende twee weken zo'n twintig verschillende bands in de meest uiteenlopende genres. Verder is Cactus betrokken bij de organisatie van Benenwerk, een festival waar dansmuziek centraal staat. Ten slotte tekenen Cactus en

Het Concertgebouw Brugge sinds 2013 voor een boeiende coproductie: More Music! is een ontmoeting op het raakpunt van – op het eerste gehoor – uiteenlopende muzikale werelden (Muziekcentrum Cactus, z.j., par. 6).

Bijzonder aan Cactus is dat de hele organisatie gebouwd is op vrijwilligers, waarbij er drie werkgroepen actief zijn: één rond de club en twee rond het festival, waarvan er één instaat voor de organisatie en één voor de programmatie. In totaal werken er 150 vrijwilligers voor de club en 750 voor het festival. Cactus staat onder leiding van Patrick Keersebilck, bijgestaan door 6 vaste medewerkers, equivalent aan 6,5 VTE in 2015 (Declercq, 2016, p. 40).

3.5.3 Democracy

Democracy is een muziekclub gevestigd in de Burggravenlaan in Gent. De club heeft momenteel een nomadische werking net zoals Cactus Muziekcentrum. Dit wil zeggen dat ze geen eigen concertlocatie heeft maar concerten organiseert verspreid over verschillende locaties in de stad. Deze werking heeft de club sinds ze in 2000 weggegaan is uit haar concertzaal wegens klachten rond geluidsoverlast en burenhinder (Smout, persoonlijke communicatie, 2017). In de jaren negentig had Democracy wel een eigen concertzaal in de Brugsepoort (Democracy vond vanaf 1981 al zijn oorsprong in Jeugdhuis De Zwabber in Gent) (Dewilde, z.j., par. 1). In deze periode halverwege jaren negentig, die veel mensen de Nirvana-periode zouden noemen, kende Democracy veel succes met grunge en elektronica. Doordat er toen niet veel grote clubs waren (TRIX en Het Depot bestonden bijvoorbeeld nog niet) was Democracy zeer aanwezig binnen het clublandschap (Smout, persoonlijke communicatie, 2017).

Kenmerkend aan haar nomadisch profiel is dat de club met heel veel andere spelers samenwerkt. Democracy heeft veel partnerships, wat vanuit verschillende oogpunten wenselijk is voor een club zonder vaste concertlocatie (Smout, persoonlijke communicatie, 2017). Op jaarbasis zijn er een aantal plekken waar Democracy structureel concerten organiseert, onder andere Vooruit, Handelsbeurs, Charlatan, Trefpunt en Dok. Daarnaast is de club constant op zoek naar nieuwe (en vernieuwende) concertlocaties (Smout, persoonlijke communicatie, 2017).

Doordat Democracy in haar concertprogramma kan variëren in concertzalen – de capaciteit schommelt van een paar 100 tot 1000 personen – kan zij een groot gamma van bands een podium aanbieden. Haar programmatie is daardoor gevarieerd en de acts die Democracy boekt zijn complementair met de gekozen concertlocatie. Deze flexibele invulling maakt dat Democracy een vrij uniek profiel heeft in Vlaanderen (Smout, persoonlijke communicatie, 2017). Demografisch gezien heeft Democracy troeven in huis. Gent is de grootste stad van Oost-Vlaanderen en zorgt automatisch

voor een omvangrijk publieksbereik, mede doordat de grote centrumstad een forse studentenpopulatie huisvest (Smout, persoonlijke communicatie, 2017). Democrazy is met zo'n 130 activiteiten per jaar een zeer actieve concertorganisator.

Naast haar vast concertprogramma organiseert Democrazy samen met vzw De Beloften jaarlijks het Gents muziekconcours De Beloften. Hierbij ondersteunen zij Gents talent via samenwerkingsverbanden met muziekclubs, theaters, repetitieruimtes, juridische adviescentra en andere spelers uit het culturele veld binnen en buiten Gent. In het verleden zette Democrazy in samenwerking met Keremos en Rock'o Co ook haar schouders onder het internationale showcasefestival en de conferentie Glimps in Gent. "De financiering van het festival kwam echter in het gedrang doordat een goede beoordeling van de adviescommissie op de aanvraag van een driejarige projectsubsidie (2016 t.e.m. 2018) niet omgezet kon worden in middelen" (Democrazy, z.j., par. 3). De hele werking van Democrazy wordt geleid door vijf vaste medewerkers, samen goed voor 5,63 VTE in 2015 (Declercq, 2016, p. 45).

3.5.4 Het Depot

Het Depot is een muziekclub gesitueerd aan het Martelarenplein in Leuven, tegenover het station. De club werd in 2003 opgericht en is één van de jongste clubs in Vlaanderen. In eerste instantie had Het Depot nog geen vaste locatie en was men genoodzaakt optredens te organiseren op wisselende locaties. In 2005 kwam een voormalige bioscoopzaal aan het Martelarenplein leeg te staan en sindsdien heeft Het Depot daar haar intrek genomen. Van 2011 tot eind 2012 waren er verbouwingswerken. Het nieuwe Depot omvat sinds de afwerking van het nieuwe pand een concertzaal met plaats voor 850 personen, een foyer voor kleine concerten, drie repetitieruimtes, enkele leslokalen en een polyvalente ruimte (Het Depot, z.j.).

Het Depot programmeert vrij divers binnen pop en rock maar ook binnen jazz en wereldmuziek. Het is geen club die voornamelijk in nichegenres programmeert. Door de capaciteit van haar zaal (850 personen staand) is ze één van de grotere Vlaamse muziekclubs. Op het vlak van talentontwikkeling neemt Het Depot diverse initiatieven. Hiervoor werkt Het Depot nauw met verschillende organisaties, Poppunt bijvoorbeeld. In de zomer organiseert Het Depot samen met Museum M telkens het festival M-idzomer. Leuven Jazz is nog zo'n samenwerkingsproject: hier wordt samengewerkt met 30CC, het cultuurcentrum van Leuven. Ook met de Leuvense vzw Cas-co heeft Het Depot een samenwerking om ruimtes ter beschikking te stellen van artiesten (Cas-co, z.j.).

Buiten outdoor events en festivals organiseert Het Depot in totaal zo'n 190 avonden per jaar (Naert, persoonlijke communicatie, 2016). Dit maakt van deze club een speler die erg actief is op het vlak van

concertorganisatie. Het Depot kiest ervoor om een belangrijke regionale speler te zijn maar ze heeft ook voldoende landelijke en internationale uitstraling om de juiste bands tot in de club te krijgen (Naert, persoonlijke communicatie, 2016). Dit internationaal/stedelijk karakter heeft deels te maken met Leuven als studentenstad. Maar ook de nabijheid met Brussel zorgt voor een bepaalde organische dynamiek (Naert, persoonlijke communicatie, 2016). Elke eerste woensdagavond van de maand staan de deuren van Het Depot open voor de gratis ‘open mic’ avonden. Hier worden singer-songwriters in een ongedwongen sfeer in de kijker gezet. Zowel aan beginnend aanstormend talent als aan doorwinterde muzikanten wordt carte blanche gegeven op een mini-podium in de foyer (Het Depot, z.j.). Tom Helsen en Selah Sue zijn bijvoorbeeld 2 artiesten die hier in het verleden op het podium stonden. Naast concerten organiseert Het Depot ook cursussen en workshops, bijvoorbeeld rond stemcoaching, de bouw van een snaarinstrument of de basis van live geluidstechniek (Het Depot, z.j.). Het team van Het Depot bestaat uit zes vaste medewerkers, allen samen goed voor 7,5 VTE (Declercq, 2016, p. 46).

3.5.5 KultuurKaffee

KultuurKaffee is een Brusselse muziekclub gelegen op de campus Etterbeek van de Vrije Universiteit Brussel, waar het ook onderdeel van is. In oktober 1981 zag KultuurKaffee voor het eerst het licht. Op 24 januari 2015 sloot KultuurKaffee haar deuren voor bouwwerken aan het nieuwe pand. Vanaf dat moment tot de opening van hun nieuwe cultuurtoren in het voorjaar van 2018 heeft de muziekclub een nomadische werking (KultuurKaffee, z.j., par.2). Door de nomadische aard van de werking kan KultuurKaffee samenwerkingen aangaan met verschillende partners. Een andere club die dit ook doet is Democrazy in Gent.

Door haar multidisciplinaire aard – de programmatie van KultuurKaffee beperkt zich niet enkel tot muziek – zou KultuurKaffee eerder een kunstencentrum kunnen genoemd worden dan een muziekclub. Omdat KultuurKaffee aangesloten is bij Clubcircuit hebben we KultuurKaffee wel opgenomen in dit onderzoek. Het is de bedoeling dat de multidisciplinaire werking van KultuurKaffee na opening van het nieuwe cultuurcomplex wordt voortgezet (De Moeial, 2016). Het pand van 25.000 vierkante meter nieuwbouw zal een concertzaal, tentoonstellingsruimte (voor verschillende disciplines) en een café huisvesten (KultuurKaffee, z.j.).

KultuurKaffee organiseert twee keer per jaar het BANG!-festival. In het najaar en op het einde van het clubseizoen (mei tot en met juni) strijkt dit multidisciplinair festival neer op telkens een andere locatie in Brussel. Hierbij wordt een externe curator aangesteld die de programmering op zich neemt

(KultuurKaffee, z.j.). BANG! #5 loopt van 6 mei tot 8 juni 2017 en wordt gecureerd door performancekunstenaar Joris Van De Moortel (KultuurKaffee, 2017).

3.5.6 Muziekodroom

Muziekodroom (afgekort MOD) is een muziekclub gelegen in de Bootstraat in Hasselt en is meteen ook de enige muziekclub in Limburg. Muziekodroom is van oudsher een huis dat voorop loopt in een bepaalde manier van educatie en coaching voor artiesten (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016). Zo stond Muziekodroom mee aan de wieg van het Limburgse popbeleid, dat op haar beurt aan de wieg stond van het Vlaamse popbeleid. Limbomania bijvoorbeeld was het eerste provinciale popconcorso in Vlaanderen. Ook PXL-Music dat jaarlijks professionals aflevert in de afstudeerrichtingen Muziek, Muziekmanagement en Muziektechniek, is mee opgestart vanuit Muziekodroom (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016).

De muziekclub heeft een uitgebreide concertwerking. Qua programmatie is Muziekodroom deels een 'donker rock 'n roll kot'. De club boekt alternatieve rock, blues, elektronische muziek, hiphop, indie metal, pop, punk, soul, ... met wat meer 'korrel' op (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016). Muziekodroom organiseert meer dan 100 concerten per jaar. Onder de noemer MOD Loud kan je bijvoorbeeld het hardere gitaarwerk (punk, hardcore, metal, ...) live aan het werk zien. Naast haar in-house programmatie werkt Muziekodroom samen met verschillende andere concertorganisaties. HeartBreakTunes en Move2Bblues zijn bijvoorbeeld vaste partners. Elk najaar programmeert Muziekodroom met haar Play Festival een fikse dosis jonge en vernieuwende binnen- en buitenlandse acts binnen de pop en rock (Muziekodroom, 2016). MODfest is een ander festival vanuit Muziekodroom dat vroeg in het voorjaar georganiseerd wordt en bevindt zich genregewijs meer in het spectrum van de elektronische muziek.

De Grote Zaal van Muziekodroom kan tot 850 bezoekers ontvangen, terwijl de Club gericht is op ongeveer 200 personen (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016). Vanaf 2012 werd Muziekodroom's Fuifdok omgedoopt tot de aparte organisatie Forty Five. Forty Five biedt een brede programmatie aan elektronische muziek en ligt pal naast het pand van Muziekodroom. In het pand van Muziekodroom zijn verschillende ruimtes beschikbaar waar artiesten terecht kunnen voor lessen, coaching, repetities, (Muziekodroom, z.j.)... Je kan er bijvoorbeeld leren drummen en zingen.

Muziekodroom werkt jaarlijks met enkele artists in residence. Met dit project wil de club als muziekcentrum extra steun geven aan talentvolle muzikanten. "De residenten krijgen een vaste en aangename werkomgeving en toegang tot een netwerk en expertise waar nodig" (Muziekodroom,

2017, par. 2). De totale beroepsploeg van Muziekodroom kwam in 2015 op 10,82 VTE (Declercq, 2016, p. 47), maar is nu sterk afgeslankt door 6 ontslagen na de werkingssubsidiebeslissing in juni 2017.

3.5.7 N9

N9 is een muziekclub gesitueerd in Eeklo. De naam van de club doet de straatnaam al vermoeden. De werking van N9 valt onder de vzw 'Driewerf Hoera'. N9 heeft een divers muzikaanbod: er wordt geprogrammeerd in uiteenlopende muziekstijlen met verschillende achtergronden. N9 programmeert pop en rock, maar heeft ook aandacht voor minder evidente genres als wereldmuziek, jazz, folk en blues (Bastien & De Clerck, 2017).

N9 organiseert zo'n zestig concerten per jaar. Daarnaast zet de club haar schouders onder twee zomerfestivals. Op het gratis festival 'Helden in het Park' programmeert N9 vooral wereldmuziek. De locatie van dit festival is het Heldenpark in Eeklo, vandaar ook de naam (N9, 2017, par. 3). Daarnaast co-organiseert N9 het Herbakkersfestival in samenwerking met vzw Bakfiets, het cultuurcentrum De Herbakker en de stad Eeklo (Eeklo, 2017). 2017 is het elfde levensjaar van het gratis festival en dit jaar zijn er twee festivalweekends in plaats van één.

N9 slaagt er in om vaak exclusieve Belgische concerten aan te bieden aan haar bezoekers, een publiek dat soms van heel ver afreist. Hieronder zitten veel Nederlandse muzikliefhebbers. De exclusieve concerten van N9 en haar brede programmatie zorgen samen voor een grote diversiteit qua publiek en qua internationale uitstraling (Bastien & De Clerck, 2017).

N9 is de enige professionele kunstenorganisatie onder het Kunstendecreet in het Meetjesland (de landelijke regio tussen Gent en Brugge) en trekt daarom zowel publiek van Gent als Brugge aan. Hierdoor vult ze, als club in een kleinstedelijke context, deels een regionale rol in. Naast concerten organiseert N9 ook workshops en cursussen. In het voorjaar van 2017 staan bijvoorbeeld de volgende cursussen gepland: instapcursus Afrikaanse percussie, gitaar voor beginners, PA & geluidstechniek, Cubaanse salsa, Masterclass geluid on stage, ... (N9, 2017). In de toekomst wil N9 vooral cursussen geven die rechtstreeks gericht zijn naar muzikanten (Bastien & De Clerck, 2017).

De concerten van N9 worden in n9 villa georganiseerd. Dit pand werd in de loop van 2004 grondig gerenoveerd. De ruimte is perfect akoestisch geïsoleerd, toegankelijk voor rolstoelgebruikers en voorzien van een eigen professionele geluids- en lichtinstallatie. n9 villa beschikt verder over drie artiestenruimtes op de eerste verdieping. Wanneer er geen concerten plaatsvinden is de club

beschikbaar voor opnamesessies, PA-repetities en preproducties. Verder heeft de muziekclub een artist in residence-werking waarbij ze jong talent onder haar vleugels neemt. n9 villa heeft een capaciteit van 200 rechtstaande personen of 100 zittende personen (Meetjesman.be, z.j.). Ten slotte vindt de cursuswerking deels plaats in n9 villa en deels in n9 fabriek. De personeelsploeg van de N9 bestaat uit negen vaste medewerkers, goed voor 8,08 VTE in 2016 (Declercq, 2016, p. 48).

3.5.8 Nosta

Nijdrop is een muziekclub die al zo'n 35 jaar bestaat. De thuishaven van de club is gesitueerd in de Kloosterstraat in Opwijk. In november 2016 vervelde de clubwerking van Nijdrop tot Nosta. De jeugdhuiswerking blijft wel Nijdrop heten. In de geschiedenis van Nijdrop praten we zowel over de concertwerking als over de jeugdhuiswerking (wat Nijdrop dus voorheen omvatte). Vanaf de opstart als jeugdhuis in 1968 kreeg muziek een prominente plaats bij Nijdrop.

Tot net voor de erkenning als muziekcentrum heeft het jeugdhuis zwaar geïnvesteerd in het scheppen van speelkansen voor de meest diverse bands (Heyvaert, persoonlijke communicatie, 2017). Nijdrop programmeerde al die jaren heel breed, doelbewust vanuit de jeugdhuisgedachte, en met een grote diversiteit: alle genres in het alternatieve circuit moeten een plaats krijgen binnen de programmatie (Heyvaert, persoonlijke communicatie, 2017). Overkoepelend betekent dit pop en rock, specifiek wil dit zeggen gitaarrock, blues, jazz, techno, punkrock, drum 'n bass, slowcore, punk, hiphop, avant-garde, ... Tot de opsplitsing van de jeugdhuiswerking en de clubwerking eind november 2016 organiseerde Nijdrop zo'n 30 concerten per jaar.

Het muziekcentrum Nijdrop (intussen Nosta) is ontstaan uit het jeugdhuis en beide organisaties huizen nog steeds in hetzelfde gebouw. Qua werking was er door de jaren heen wederzijdse beïnvloeding, al wordt er nu met Nosta wel gekozen voor een aparte entiteit. "Hiermee bewaart men de kernwaarden van meer dan 45 jaar ervaring maar is er meer ruimte voor experiment" (Nosta, 2017). De artistieke werking van Nosta focust op clubconcerten, nieuwe reeksen, samenwerkingen met andere spelers en verdieping. Relevantie, durf en kwaliteit zijn daarbij sleutelwoorden (Nosta, 2017, par. 2).

Nosta gaat voor een breed en gevarieerd aanbod voor verschillende doelgroepen: zo is er veel aandacht voor Belgisch talent maar blijft het programma ook internationaal getint (Heyvaert, persoonlijke communicatie, 2017). Dit realiseert Nosta met verschillende concertreeksen, telkens onder een andere naam. Zo valt bijvoorbeeld alles wat hard, luid en intens is onder de noemer 'Sloopwerk' terwijl Nosta met 'Raket' acts programmeert binnen future beats.

De capaciteit van Nosta's concertzaal is 450 personen; daarmee valt de club op vlak van capaciteit in de middenmoot van de Vlaamse muziekclubs. Daarnaast omarmt Nosta met de realisatie van 'De Strip' het experiment in de breedste zin van het woord. 'De Strip' is een polyvalente ruimte die verschillende mogelijkheden biedt: van de organisatie van kleine nicheconcerten, luistersessies, workshops, werkplek of vergaderzaal (Nosta, 2017, par. 2).

3.5.9 Recyclart

Recyclart is een muziekclub en kunstencentrum gelegen in de Ursulinenstraat in Brussel, vlakbij station Brussel-Kapellekerk. Net zoals KultuurKaffee is Recyclart niet louter een muziekclub maar door het lidmaatschap van Clubcircuit wordt Recyclart wel opgenomen in ons onderzoek. Recyclart programmeert onder andere muziek, podiumkunsten, fotografie, architectuur, grafiek, beeldende kunst, ... Een erg divers aanbod dus.

De geschiedenis van Recyclart staat uitgebreid op de website en wordt hier in zijn volledigheid overgenomen:

In 1997 diende de cel stedenbouw van de stad Brussel een Stedelijk Pilootproject bij de Europese Unie in, die dit vervolgens financierde tot 2001. De opdracht voor vzw Recyclart bestond erin om de verlaten gebouwen rond Brussel-Kapellekerk nieuw leven in te blazen door een origineel stedenbouwkundig, artistiek en sociaal-economisch project. Uit die missie volgde de ontwikkeling van een opleidingsproject voor langdurig werklozen, gericht op metaal- en houtbewerking en horeca. De artistieke programmatie ging pas in 2000 van start na renovatiewerken. Sindsdien professionaliseerde de werking en kreeg de programmatie een eigen gezicht, met de keuze voor een multidisciplinaire vorm. (Recyclart, Geschiedenis, z.j., par. 1-2)

Recyclart beoogt deels een sociaal-economische dynamiek, waarbij de vereniging via het beroepsdoorstromingsprogramma van het Brussels Gewest een vijftiental mensen tewerk stelt als horecamedewerker, metaalarbeider, schrijnwerker en onderhoudstechnicus. Deze werknemers worden ondergebracht bij Fabrik & Bar Recyclart (Recyclart, z.j., par. 5). In Bar Recyclart kan men eten en drinken. Daarnaast heeft Recyclart nog andere ruimtes zoals Vitrin 21 en Fabrik (de werkplaatsen en het kantoor) met elk hun eigen invulling.

3.5.10 TRIX Muziekcentrum

TRIX is een muziekclub en werkplaats voor alternatieve popmuziek gelegen op de Noordersingel in Borgerhout, Antwerpen. De club kwam in het najaar van 2004 tot stand met in de basiswerking repetitielokalen, een opnamestudio en individuele instrumentlessen (Veerman, persoonlijke communicatie, 2016). Vanaf 1 januari 2009 werd de stedelijke concertzaal Hof ter Lo aan de

Noordersingel onderdeel van het aanpalende muziekcentrum TRIX. Het publiek ervoer de club misschien al eerder als één centrum maar dat was niet zo. Hof Ter Lo behoorde voordien tot het departement Cultuur en TRIX tot het departement Jeugd van de stad Antwerpen (Nieuwsblad, geciteerd in PASSE-PARTOUT, 2008).

TRIX heeft anno 2017 vier verschillende concertzalen: TRIX Zaal (het voormalige Hof Ter Lo) en TRIX Club zijn de grotere zalen. De Zaal heeft voor staande bezoekers een capaciteit van 1100 personen. Door de niveauverschillen (trappen) en het brede podium is er vanop elke plaats in de zaal een goed zicht. TRIX club heeft een capaciteit van 450. Daarnaast heb je de TRIX Bar en het TRIX Café. In het Café worden gratis concerten georganiseerd.

TRIX is gegroeid vanuit lessen en een repetitiewerking, met de nadruk op educatie. Daarna zijn de concertzalen erbij gekomen. Dit zorgde voor een verbreding van haar werking en een verhoging van het aantal bezoekers. De programmatoren hebben vanaf de start een indie-stempel op TRIX gedrukt met een brede programmatie in bepaalde relevante nichegenres (Veerman, persoonlijke communicatie, 2016).

Door in een aantal niches te programmeren ontstaat er ook een nicheverdieping waardoor de club haar grote zaal zonder problemen gevuld krijgt. TRIX is steeds op zoek naar relevante samenwerkingen - dit is in haar organisatie ingebakken - om haar alternatieve programmatie te verbreden (Veerman, persoonlijke communicatie, 2016). Hierdoor vindt je in de programmatie van TRIX hiphop, shoegaze, punkrock, drum 'n bass maar ook metal, indierock, dreampop, hardrock, reggae, metalcore, ... Eén van de vaste partners is bijvoorbeeld HeartBreakTunes.

Naast concertlocaties zijn er nog verschillende ruimtes in het pand waar TRIX gehuisvest is. Er is een opnamestudio en er zijn zeven repetitieruimtes waar in blokken van vier uur kan gerepeteerd worden (TRIX, z.j.). TRIX neemt jaarlijks enkele artists in residence onder haar vleugels: zij mogen deze ruimtes aanwenden om naar hartenlust te repeteren, opnames te maken, ...

Verder zet TRIX in op de creatie van festivals en projecten die inspelen op relevante trends in de alternatieve popmuziek (Veerman, persoonlijke communicatie, 2016). Op het vlak van talentontwikkeling is TRIX actief bezig. 'We Are Open' is een mooi voorbeeld: op dit festival georganiseerd door en in TRIX worden over 2 dagen enkel Belgische artiesten geprogrammeerd (TRIX, 2017). Ook TrixTrax staat voor een reeks concerten van jong aanstormend talent van eigen bodem (TRIX, z.j.). Ten slotte zet TRIX in op publiekswerking om haar publiek te verbreden, verdiepen en vernieuwen door middel van lokaal werken, scene building en partnerwerking (Veerman, persoonlijke communicatie, 2016). Deze hele werking wordt gerealiseerd door 13,5 VTE onder leiding van artistiek leider Wim Smets en zakelijk leider Ken Veerman (Declercq, 2016, p. 50).

3.5.11 VK Concerts

Vaartkapoen (afgekort VK of VK Concerts) is een Molenbeekse muziekclub die werd opgericht in 1989. VK is gelegen in de Schoolstraat in Sint-Jans-Molenbeek. De concertlocatie van VK werd destijds gebouwd om theatergezelschappen te huisvesten maar is uitgemond in een bovenlokale muziekwerking (Corsius, persoonlijke communicatie, 2017). Molenbeek was in die periode een gesloten gemeente (deels door een slechte verbinding met het openbaar vervoer) en met deze muziekwerking probeerde VK een wisselwerking van jeugd van en naar Molenbeek te stimuleren. Dit is dermate goed gaan werken dat er voor extra financiering is gezorgd waardoor VK een volwaardige muziekclub kon worden (Corsius, persoonlijke communicatie, 2017).

Qua programmatie heeft VK van bij de opstart verschillende periodes gekend. In de beginperiode heeft VK veel underground acts geprogrammeerd terwijl ze met trial and error aftoetste wat zou werken. Vervolgens heeft VK een reggae-periode gehad. Nog iets later werd een tijdlang ingezet op gitaarrock en ten slotte heeft VK genregewijs een eclectische periode gekend waarbij veel gewerkt werd met in situ concerten (Corsius, persoonlijke communicatie, 2017). In de voorbije beleidsperiode heeft VK gewerkt aan een duidelijke profilering. De club is geëvolueerd van een redelijk breed profiel naar een echt urban huis voor hiphop, elektro, reggae, garagerock en alle experimentele vormen daartussen. Daarnaast werkt VK aan crossovers tussen acts binnen die genres en Maghrebijnse artiesten als een experiment om te zien waar zij elkaar vinden (Corsius, persoonlijke communicatie, 2017).

VK heeft één concertzaal met een capaciteit van 600 personen. Hier worden jaarlijks zo'n 60 concerten georganiseerd. Deze zaal kan omgebouwd worden tot een intiemer decor voor 100-150 bezoekers (Corsius, persoonlijke communicatie, 2017). Op het vlak van talentontwikkeling onderneemt VK verschillende projecten met jonge artiesten. De muziekclub organiseert creatie-opdrachten, PA-repetities, werkt met partners samen om repetitieruimtes aan te bieden, ... De concertwerking wordt gerealiseerd door een team van vijf vzw personeelsleden en twee techniekers, in totaal goed voor 4,5 VTE op jaarbasis (Corsius, persoonlijke communicatie, 2017).

3.5.12 Wilde Westen

De Kreun en Festival Kortrijk vormen vanaf 1 januari 2017 de fusie-organisatie Wilde Westen. Om Wilde Westen zo goed mogelijk te kaderen in het heden - dit onderzoek loopt door de fusieperiode heen - licht ik voornamelijk de 'afgelopen' werking van muziekclub De Kreun toe.

De Kreun is een muziekcentrum in Kortrijk opgericht in 1981. Haar werking kon je grofweg opdelen in 3 luiken: concerten, popinfo en producties. Ten eerste was De Kreun een concertclub die streefde

naar een evenwichtig aanbod van nationale en internationale toppers, afgewisseld met opmerkelijke undergroundacts (Vangheluwe, persoonlijke communicatie, 2016). De programmatie van De Kreun was een reflectie van wat er leefde bij haar publiek: eigenzinnig en niet genregebonden. We spreken in deze paragraaf in de verleden tijd. De werking van De Kreun werd in grote lijnen doorgetrokken in de fusie-organisatie Wilde Westen.

De concertzaal van Wilde Westen heeft een capaciteit van 600 personen. Dit maakt haar tot een middelgrote Vlaamse muziekclub. Naast een doorlopend programma van zo'n 30 concerten per jaar organiseert Wilde Westen jaarlijks ook Sonic City, een indoor festival dat elk jaar door een andere band of artiest gecureerd wordt (Wilde Westen, 2017). Daarnaast ligt de focus met het Festival van Vlaanderen Kortrijk meer op klassieke en hedendaagse muziek. Verder ontwikkelt Wilde Westen enkele nieuwe projecten. Bos! is een grensoverschrijdend project waarbij Wilde Westen telkens op zoek gaat naar een stukje natuur (Wilde Westen, 2017). Naast Bos! produceert Wilde Westen Klinkende Stad en Festival X, nieuwe projecten geconcentreerd op respectievelijk geluidskunst en grensoverschrijdende samenwerking. Door al deze projecten heeft Wilde Westen zowel een regionale als een nationale en een internationale uitstraling (Vangheluwe, persoonlijke communicatie, 2016).

Wilde Westen fungeert ook als popinfopunt in de regio. Muzikanten kunnen bij de muziekclub terecht voor praktische informatie maar ook voor sociaal, fiscaal en juridisch advies. Daarnaast organiseert Wilde Westen ook PA-repetities voor bands die zich willen klaarstomen voor belangrijke liveshows. In Kortrijk bloeit een alternatieve undergroundscene (Vangheluwe, persoonlijke communicatie, 2016). Het is dus geen verrassing dat het lokale muzikleven voor Wilde Westen een zeer belangrijk punt is om op in te zetten. De werking van De Kreun werd tot de fusie in eind 2016 gerealiseerd door een beroepsploeg van 5 personen, equivalent aan 5 VTE (Declercq, 2016, p. 42).

3.5.13 De Zwerver

De Zwerver is een muziekclub gesitueerd in Leffinge (een deelgemeente van Middelkerke), vlakbij de Belgische kust. De club organiseert concerten op verschillende locaties zoals hun eigen Zaal en Café De Zwerver in Leffinge. Daarnaast boeken ze concerten in CC De Grote Post, Fuifzaal Elysée, Café Manuscript, Vrijstaat O, Lafayette, Badabing en Twilight in het vlakbij gelegen Oostende (De Zwerver, z.j., par. 1). De Zwerver organiseert jaarlijks, sinds 1977, het festival Leffingeleuren dat sinds enkele jaren bewust een schaalverkleining kent. Leffingeleuren is het paradepaartje van de muziekclub en gaat zoals de naam doet vermoeden telkens door in Leffinge in en rond concertzaal De Zwerver. De veertigste editie vond plaats in september 2016 onder het recente motto 'back to the roots'.

Op programmatorisch vlak houdt dit in dat er zowel ruimte is voor jong talent als voor interessante en gewaagde buitenlandse artiesten (Vynck & Pauwels, persoonlijke communicatie, 2016). Vzw De Zwerver werd in 1979 opgericht, enkele jaren na de eerste editie van Leffingeleuren. Naast Leffingeleuren organiseert De Zwerver jaarlijks het voorjaarsfestival Instant Karma (voorheen bekend als Karma Hotel) in samenwerking met vzw Jong Oostende. Instant Karma wordt georganiseerd op tal van locaties in de Oostendse binnenstad (De Zwerver, z.j., par. 6-7).

In de beginjaren van de muziekclub kwamen vooral de genres folk, jazz en blues aan bod. Later kwam daar ook pop, rock en reggae bij met vanaf midden jaren '90 een groeiende aandacht voor hiphop en dance. Nu komt er een breed muzikaal spectrum aan bod in hun programmatie: pop en rock, maar ook hiphop, reggae, ska, dub, punk, metal, hardcore, electro, chanson, folk, funk, soul, jazz, blues, ... (De Zwerver, z.j.).

Zaal De Zwerver is de vaste uitvalsbasis voor concerten met een capaciteit die varieert tussen 200 en 550 staand. Daarnaast worden er kleinere concerten georganiseerd of concertfilms vertoond in Café De Zwerver. Het is tevens een ontmoetingsplaats voor hun groot vrijwilligersteam en muziek-liefhebbers uit de regio (Zwerver, z.j., par. 3).

In Zaal De Zwerver varieert het concertaanbod tussen enerzijds jonge Belgische groepen en anderzijds internationale bands. Op de verschillende kleinere locaties creëren ze een podium voor jonge en onervaren bands die hiermee podiumervaring kunnen opdoen (De Zwerver, z.j., par. 9). Een voorbeeld van een project in intieme setting is de reeks Rough Diamonds, specifiek gericht op jong Belgisch talent. De werking van De Zwerver wordt geleid door vier vaste medewerkers (Declercq, 2016, p. 44).

3.6 Eigen inkomsten vs. subsidies – het effect op de werking van de muziekclubs

Voorafgaand aan hoofdstuk 4 geven we toelichting bij de eigen inkomsten en de subsidies van de Vlaamse muziekclubs. Dit onderdeel dient om verschillende elementen die in hoofdstuk 4 aan bod komen te voorzien van achtergrondinformatie.

De Vlaamse muziekclubs genereren gemiddeld 60 procent eigen inkomsten, voornamelijk uit ticketverkoop en horeca (78%). De overige 40 procent bestaat uit subsidies, buiten Vlaamse subsidies ook bestaande uit de volgende middelen:

. . . .Op één na ontvingen in 2014 alle muziekclubs provinciale middelen, die vanaf 2017 overgeheveld worden naar Vlaanderen. Vervolgens ontvingen tien muziekclubs stedelijke of gemeentelijke subsidies. VK ontvangt ook subsidies van het Vlaams Brusselfonds. Ten slotte

verkrijgen clubs nog andere subsidies zoals Europese, personeelssubsidies en fondsen (Declercq, 2016, p. 59).

De verhouding eigen inkomsten tegenover inkomsten uit subsidies is zeker niet bij elke club dezelfde. Die varieert sterk van club tot club en heeft niet veel met de ligging van de clubs en de grootte van de stad of het dorp te maken. “Een vergelijking tussen de gemeentes, kleine en grote centrumsteden is in dit geval niet representatief” (Declercq, 2016, p. 57).

Ondanks het feit dat de clubs actief zijn in een deelsector¹⁶ die allesbehalve economisch ingesteld is, stellen we vast dat ze met gemiddeld 60 procent eigen inkomsten economisch dus best rendabel zijn. Dit is een mes dat langs twee kanten snijdt. Aan de ene kant is het positief dat een groep cultuurorganisaties erin slaagt zichzelf tot op zekere hoogte financieel boven water te houden door voor zoveel eigen inkomsten te zorgen. Aan de andere kant wordt daarmee een bepaald signaal gestuurd naar overheid en beleidsmakers. Aangezien de clubs er telkens in slagen om hun eigen inkomsten veilig te stellen, wordt er vanuit gegaan dat dit altijd zal blijven lukken. Hierdoor is er een soort van gevaarlijke vanzelfsprekendheid ontstaan: de vanzelfsprekendheid dat de clubs zichzelf wel blijven redden aangezien ze dat al zo lang doen.

Dit brengt ons verder bij een andere vaststelling. Door deze vanzelfsprekendheid (deels door toedoen van de clubs zelf) komt er onrechtstreeks een rem op de werking van de clubs te staan. Zoals we al aanhaalden is er een focus ontstaan op het genereren van deze eigen inkomsten. Eén van de enige manieren waarop een club eigen inkomsten kan blijven halen is door het organiseren van concerten. Dus dit is wat de clubs ook blijven doen: massaal concerten organiseren. Dit vermindert drastisch de tijd en mankracht die clubs hebben om te investeren in andere belangrijke aspecten van hun werking, bijvoorbeeld talentontwikkeling¹⁷.

Terzijde geven enkele clubs aan dat het in het huidige klimaat niet gunstig zou zijn om minder concerten te houden, of toch niet als enkeling binnen een groep van clubs. Ten eerste zou dit voor een verarming van hun profiel zorgen. Minder concerten betekent immers minder visibiliteit, publieksbereik, ... Daarnaast zetten ze zich concurrentieel buitenspel in vergelijking met andere kunstenorganisaties die concertavonden organiseren. Zoals Sara van VK concerts uitlegt:

¹⁶ De Vlaamse clubs worden vaak onterecht vergeleken met andere segmenten binnen de pop- en rock die wél commerciëler gericht zijn. Denk aan concerten in grotere zalen zoals Sportpaleis of grote festivals zoals Rock Werchter. Gezien de grotere capaciteit is er daar een grote winstmarge mogelijk. Aan de andere kant van het spectrum staan de clubs wiens taak het deels is om artiesten in nichegenres een podiumkans te geven die ze ergens anders niet zouden krijgen. Deze nicheconcerten zijn voor de clubs allesbehalve winstgevend.

¹⁷ Zie ook punt 4.1, ‘talentontwikkeling van jonge artiesten’

Als je wilt opboksen tegen Ancienne Belgique, Botanique, Recyclart en dan nog tegen alles wat stad Brussel zelf aan het opzetten is, dan moeten wij minimaal zestig avonden doen, zeker. We willen in een aantal genres met regelmaat iets programmeren, dat gaat niet anders. Wij kunnen daar niet onder gaan, want volgens mij is dat zelfmoord. Bovendien, zoals ik al zei, de verhouding subsidies/eigen middelen is 35/65 procent bij ons. Dus van zodra we dat niet meer doen hebben we helemaal geen geld meer. Simple as that. (Corsius, persoonlijke communicatie, 2017)

Een vermindering van werkingssubsidies zorgt ervoor dat de totale inkomsten van een club (bestaande uit eigen inkomsten en subsidies) zakt. Het risico bestaat dat clubs dit gaan compenseren door meer in te zetten op het veiligstellen van hun eigen inkomsten (althans bij de clubs waar de eigen inkomsten een groot percentage van de inkomsten inneemt). Met andere woorden: door massaal concerten te blijven organiseren in plaats zich te concentreren op hun andere kerntaken, waarvan talentontwikkeling een hele prominente is.

Hoofdstuk 4: Dialoog naar de visie van de muziekclubs

4.1 Talentontwikkeling van jonge artiesten

“Je krijgt alleen maar toptalent door een goede humus op de akker” (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016). Een onderwerp dat bij het interviewen van de Vlaamse muziekclubs telkens ter sprake kwam was hoe de verschuiving van werkingssubsidies de clubs beïnvloedt in hun mogelijkheid om jonge, lokale artiesten te helpen ontwikkelen. De muziekclubs vullen hier een erg belangrijke en actieve rol in. Het niveau en de manier waarop ze dit doen is naast het werkingssubsidiebedrag ook afhankelijk van de schaalgrootte en het profiel van de club. Er is onder de clubs veel differentiatie: zij doen dit elk op hun eigen manier. Een club met meerdere locaties zoals TRIX neemt hierin een andere rol op dan een regionale¹⁸ speler als 4AD. Dit is op geen enkele manier een vergelijking in waarde, we willen hiermee enkel de diversiteit van de clubs aantonen.

Enkele wijzen waarop clubs zich inzetten voor de ontwikkeling van jonge artiesten:

- via voorprogramma's in de concertprogrammatie;
- door het opzetten van artist in residence-programma's waarbij artiesten gebruik kunnen maken van de infrastructuur van een club en de organisatorische kennis van haar werknemers;
- door het ter beschikking stellen van repetitielokalen;
- door het opzetten van PA-repetities waarbij een band een tijd de concertzaal van een club gebruikt

¹⁸ We gebruiken hier enkel het woord 'regionaal' omdat Diksmuide geen grote stad is

als oefenruimte in de aanloop naar een belangrijk concert;

- door het geven van gratis studiotijd aan bands.

Zoals eerder vermeld is de mogelijkheid van muziekclubs om aan talentontwikkeling te doen mede afhankelijk van het werkingssubsidiebedrag dat ze ontvangen. Dit hangt op zijn beurt weer samen met de concerten die clubs organiseren. Enerzijds hebben enkele grote clubs in Vlaanderen (denk bijvoorbeeld aan Muziekodroom en Trix) meerdere concertzalen/concertlocaties. In hun grootste zaal worden logischerwijs de bekendere (meest toegankelijke) acts binnen hun programmatie geboekt; in de kleine zaal boekt men vaker concerten in nichegenres. De concerten in de grote zaal genereren doorgaans de grootste publieksopkomst en potentieel dus de grootste winstmarge. Bij winst investeren deze clubs de inkomsten uit concerten in hun grote zaal deels in optredens in hun kleine zaal. De reden hiervoor is dat de optredens in de kleine zaal niet zelfbedruipend zijn. Desalniettemin zijn deze kleinere optredens erg belangrijk voor het artistieke profiel van een club, en nog belangrijker: voor de ontwikkeling van jong talent. Hier worden immers vaak opkomende bands geprogrammeerd. “Het artistieke zit hem in de clubs. Ik bedoel, in de kleine clubs. Vorig jaar Ho99o9¹⁹ voor 180 man, ja, dat maakt uw profiel. Zo’n shows maken uw profiel. Maar op zo’n shows maakt ge verlies” (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016).

Anderzijds hebben de ‘kleinere’ clubs maar één concertzaal. In hun geval is er dus geen grote zaal om het verlies van hun kleinere optredens deels te financieren. Zij zijn buiten hun eigen inkomsten aangewezen op subsidies om dit verlies op te vangen. Wanneer een club een stuk werkingssubsidie verliest, komt de frequentie van deze (verlieslatende) nicheconcerten dus in het gedrang, en al helemaal wanneer een club zijn volledige enveloppe van werkingssubsidies ziet verdwijnen. Minder van deze optredens boeken zou immers minder verlies voor de club in kwestie betekenen. Een vermindering van de werkingssubsidies betekent dus een vermindering van kleine concerten binnen de clubs.

Vervolgens heeft de grootte van structurele werkingssubsidies ook gevolgen voor talentontwikkeling op andere vlakken, dus buiten het organiseren van concerten. Deze ondersteuning haalden we eerder al aan en kan bestaan uit artist in residence-programma’s, de zaal ter beschikking stellen voor PA-repetities van jonge Belgische bands, het goedkoop of gratis verhuren van repetitiekoten aan jonge bands, release-avonden met lokale artiesten, ...

¹⁹ Ho99o9 (uitgesproken als Horror) is een Amerikaanse band. Door hun blend van hiphop en hardcore punk speelden ze zich de laatste jaren in de kijker binnen Europa. Zo speelden ze in 2015 onder andere Reading and Leeds, Pukkelpop en Lowlands. In 2016 volgden onder andere Dour en Best Kept Secret. Geraadpleegd op 7/03/2017 via <http://www.ho99o9.com/>

Mike Naert, zakelijke leider van Het Depot, illustreert dit bijvoorbeeld aan de hand van het wegvallen van de structurele werkingssubsidies voor Muziekodroom:

. . . .Die makkelijk verkopende acts²⁰ zou je kunnen doen en misschien dat je een klein beetje risico kunt nemen, maar je zou geen werking meer kunnen doen rond artists in residence, die alleen maar geld kosten en waar je mensen voor nodig hebt om daar mee bezig te zijn. Je zou niet aan talentontwikkeling kunnen doen. En dat zijn bij Muziekodroom belangrijke elementen in hun werking die nu vervallen. (Naert, persoonlijke communicatie, 2016)

Verder gaven vier cases spontaan aan dat ze nieuwe plannen hadden klaarliggen om hun ontwikkelingstraject voor jonge artiesten binnen hun club uit te breiden. Deze plannen namen de volgende concrete vormen aan:

- de opzet van een showcasefestival binnen een lokale scene;
- studiedagen voor muzikanten;
- budgetten vrijmaken voor het betrekken van gastmuzikanten bij opnames;
- interculturele en hybride projecten;
- een luik online content;
- verdere inzet op reflectie voor artiesten²¹.

Deze plannen hebben de vier clubs opgeborgen doordat de gehoopte²² verhoging van werkingssubsidies uitbleef. Het gevolg voor deze vier muziekclubs is dat ze niet moeten snoeien in hun huidige werking maar wel in de ambities die ze hadden geschetst voor de toekomst. Het betreft hier drie gehonoreerde clubs en één niet-gehonoreerde club.

De gevolgen voor de muziekclubs die geen werkingssubsidies meer ontvangen zijn divers. Muziekclubs Muziekodroom en Nosta geven als belangrijkste gevolg aan dat ze een pak minder optredens zullen organiseren omwille van een tekort aan subsidies (subsidies die ze normaal deels hiervoor gebruiken). Hierdoor zijn er minder podiumkansen voor jonge groepen, er valt een stuk voedingsbodem weg. Patrick Smagghe (2016) van 4AD geeft zijn visie hierover:

. . . . Zeer weinig jeugdhuisen organiseren concerten. Dus ofwel gaan de Vlaamse poprock bands het in café's zoeken ofwel heel weinig nog in clubs terechtkomen. En de

²⁰ Er wordt hier bedoeld dat bekende groepen meer tickets verkopen dan onbekende groepen.

²¹ 'Reflectie' valt hier in deze betekenis niet binnen de functie Reflectie in het Kunstendecreet. Door een artiest aan reflectie te laten doen kan men bijdragen aan de ontwikkeling van zijn of haar carrière.

²² Op 27/04/2016 werden de definitieve adviezen van de beoordelingscommissies en de administratie over de structurele werkingssubsidies bekend gemaakt. De som van de definitieve adviezen voor de Kunsten lag € 21.184.500 euro hoger dan de som van het later besliste subsidiebedrag.

jeugdhuizensector heeft ook al minder. Dus ja dat zijn veel muzikanten, ongeacht de hoeveelheid talent ze hebben, die sowieso niet aan de bak kunnen komen. Dat is ongezond. Er is sowieso een sterke Vlaamse scene. Luister naar de radio, kijk rond, schuim een keer de festivals af. En dat zou nu kunnen beknot worden. Dat er minder speelkansen zijn.

Deze voedingsbodem is al beknot door de internationale tendens dat steeds meer tourende bands hun eigen voorprogramma meenemen. “Vroeger kon ik dat zelf kiezen, maar die tijd is door. Ik kan het nog aanreiken maar ik beslis niet meer wie de support doet in heel veel gevallen” (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016).

Verder gaf Nosta aan dat ze omwille van een kleiner budget zullen werken met goedkoper en kleiner PA-materiaal voor de optredens, wat de live-prestaties van bands mogelijk zal verminderen. Voorts zou Muziekodroom de artist in residence-werking schrappen. Daarnaast wordt de mogelijkheid tot repeteren en het volgen van lessen herbekeken, zodat dit in de toekomst minstens eindigt op een nulbalans. Ook gaat Muziekodroom alle clubconcerten in de kleine zaal schrappen tenzij ze gunstige doordeals kunnen afsluiten.

Een heel belangrijke nuance, die ook al werd aangehaald in 1.2, is dat de interviews met Muziekodroom en Nosta afgelegd werden vooraleer deze clubs wisten dat ze zouden opgevangen worden door projectsubsidies van het Nieuwe Kunstendecreet. Gezien de drastische verandering van de situatie (voorlopig wél middelen in plaats van geen middelen) gaan de gevolgen aangegeven in deze twee interviews dus mogelijk minder concreet zijn dan eerst. Dit dient wel als indicator voor de toekomst.

Ten slotte is het belangrijk om te benadrukken dat er niet enkel voelbare gevolgen zullen zijn voor de ontwikkeling van de artiesten zelf, maar ook voor de hele entourage errond, zoals Raf Coenen (2016) van Muziekodroom illustreert:

Het is die onderkant waar je in investeert. Je investeert niet alleen in die groep, maar ook in die jonge gast die dat aan het boeken is, die videoman die zijn waarde toevoegt door leuke videoclipps. De manager en de technieke die erbij horen. Wij leiden techniekers op in functie van de bands, door de PA-repetities. Dat is ook onze job. Maar dat valt er wel allemaal uit. En dat is de meerwaarde die je creëert, dat is de investering in jong artistiek talent in de brede zin van het woord, met de hele entourage errond. Deze investering ga je niet meer doen terwijl je dat wel twintig jaar gedaan hebt. Er zijn genoeg succesverhalen van, het loopt hier vol. Mensen kijken naar MOD als louter een muziekclub²³. Wij zijn een club, dat is heel

²³ Raf Coenen doelt hier op het beeld van Muziekodroom als louter een concertorganisator.

belangrijk en dat is onze uitstraling. Maar daar zit heel veel onderin. Als ik van buitenuit kijk is dat niet de waarde van Muziekodroom. Dat zit niet in de Arno's en de Zornik's, de waarde van Muziekodroom zit in dat level onderin. Die jonge gasten die hier kunnen repeteren, spelen, releasen, op die manier een scene maken en doorgroeien. Dat is de waarde van onze club en dat dreigt weg te vallen. Wat er dan overblijft is puur concerten organiseren.

4.2 De programmatie van de muziekclubs

Bij de grote meerderheid van de muziekclubs verandert er niets in hun programmatie, bij een minderheid zijn er wel wijzigingen. Dit zijn de clubs die in juni 2016 te horen kregen dat ze geen werkingssubsidies meer zouden ontvangen. Bij deze clubs zijn door de verandering in het werkingssubsidiebedrag de gevolgen op hun programmatie navenant. Deze groep organisaties wordt in dit hoofdstuk als eerste besproken.

Drie van de vier geïnterviewde clubs die in juni 2016 te horen kregen dat ze geen werkingssubsidies zouden ontvangen gaven aan dat ze hun programmatie commercieel zouden verscherpen en voorzichter zouden gaan programmeren. Dit uit zich zowel in de frequentie van optredens als in de aard van de programmatie. Concreet wil dit zeggen dat deze clubs minder optredens zullen organiseren én voorzichtiger zullen zijn met het boeken van experimentelere acts (waar de kans op ticketinkomsten verkleint). Jade Corbey (2016) van KultuurKaffee verklaart:

Ik denk dat we een mooi evenwicht moeten bewaren tussen de iets gegeerdere concerten dan de kleinere waar die subsidiebeslissing als gevolg heeft dat we gewoon minder kunnen doen. We durven al wel eens commercëler gaan om het financiële plaatje zekerder te houden. Wel binnen de alternatieve sector hé, geen platte commerce.

Ook Mike Heyvaert (2016) van Nosta geeft aan:

Tweede is dat wij veel voorzichtiger zijn geweest met onze programmatie in het najaar. We hebben maar de helft geprogrammeerd van wat we anders zouden doen. Waarom, als je opeens met minder mensen zit, je kan niet hetzelfde blijven verwachten.

Een overzicht:

- Nijdrop en KultuurKaffee gaven aan over het algemeen voorzichtiger om te springen met hun programmatie en zullen minder frequent optredens organiseren.

- VK gaf aan voor de werking van de muziekclub²⁴ de boeken volledig dicht te doen. In dit geval zou de volledige programmatie dus wegvallen. **Doordat er middelen van het Vlaams Brusselfonds gekomen zijn voor VK is dit enkel hypothetisch gebleven. Er wijzigt dus niets in de programmatie.**

- Muziekodroom tenslotte zal geen clubshows meer boeken tenzij er erg goede percentage-deals afgesloten worden met de bands. Muziekodroom organiseert ook geen lokale en Euregionale release-avonden meer (waarbij het doel is om een volledige lokale of regionale scene te stimuleren). **Muziekodroom is in 2017 zowel release-avonden als clubshows blijven boeken doordat in januari 2017 projectsubsidies vrijgemaakt werden.**

Daarnaast ondergaat Wilde Westen wijzigingen in haar programmatie maar dit is vooral als gevolg van de herstructurering die de fusie met zich meebrengt en heeft minder te maken met de afgelopen subsidiebeslissing. Bij de overige clubs zijn er geen wijzigingen of slechts kleine wijzigingen. 4AD en N9 zullen hun artiesten bijvoorbeeld iets beter verlonen²⁵. Deze verhoging speelt zich af in de laagste categorie van gages, namelijk bij de Belgische artiesten/support acts. Hiermee willen ze de ontwikkeling van jong talent stimuleren.

Tenslotte werd er een paradox in de programmatie vernoemd waar verschillende muziekclubs mee worstelen. Patrick Keersebilck van Cactus Muziekcentrum (2016) legt uit:

Als we verwijzen naar het nieuwe Kunstendecreet dan merk je dat er een verwachting is dat de clubs in hun programmatie wat meer hun nek uitsteken. Dat wil zeggen gaan voor het experimentele en het interculturele aanbod brengen. Heel vaak zijn dat het soort projecten waarbij het moeilijk is om voor eigen inkomsten uit tickets te zorgen. Projecten die voor een klein publiek moeten gepresenteerd worden aan de ene kant, en projecten die qua uitkoopsom niet zo goedkoop zijn aan de andere kant. En dat maakt dat de clubs in hun programmatie, toch vanuit het Kunstendecreet gedacht, al te veel compromissen moeten maken om het financieel recht te houden. Daar zit toch wel een bepaalde dubbelzinnigheid in. Aan de ene kant wordt er vanuit het Kunstendecreet verwacht dat er voldoende experiment aanwezig is in de programmatie terwijl dat financieel erg veel vraagt van de clubs.

Clubs maken constant de evenwichtsoefening tussen experiment en toegankelijkheid in hun programmatie. “De zakelijk verantwoordelijken van kunstenorganisaties zoeken voortdurend naar een financieel evenwicht tussen enerzijds een voldoende mate van stevigheid van hun organisatie en

²⁴ Het gemeenschapscentrum de Vaartkapoen (met een werking parallel aan die van muziekclub VK) is één van de 22 gemeenschapscentra in Brussel

<http://www.vaartkapoen.be/>

²⁵ Zie ook “Verloning van artiesten” onder 4.4.

anderzijds een maximaal artistiek budget (incl. de correcte vergoeding van kunstenaars). Die evenwichtsoefening mag niet onderschat worden” (Gatz, 2015). Deze evenwichtsoefening wordt echter moeilijker wanneer er gesnoeid wordt in de budgetten, terwijl er van het beleid wel verwacht wordt dat ze genoeg ruimte laat voor nicheprogrammatie.

4.3 Tewerkstelling binnen de muziekclubs

Tijdens de interviews gaven alle muziekclubs de hoge werkdruk binnen hun organisatie aan:

Wij doen dat met 6 mensen en een half hier, dat is alleen maar mogelijk doordat onze mensen daar heel veel enthousiasme en tijd willen in steken. Op termijn is dat niet meer houdbaar. Dat heb ik ook proberen aan te kaarten. . . . Op een bepaalde manier zijn wij het slachtoffer van onze eigen inzet. Wij hebben jaren, in die beginjaren en tot nu zelfs nog, heel veel werk verzet met heel weinig middelen. En men is dat als normaal beginnen beschouwen. . . . Ook daar moet ik vaststellen dat er in andere sectoren binnen de kunsten, ja... Dat wij op een andere manier moeten werken en dat er meer gevraagd wordt van het personeel. . . . Ik kan je zeggen, dat is een heel grote uitdaging. Ik kan me voorstellen dat men het daar in andere deelsectoren minder moeilijk mee heeft. (Keersebilck, persoonlijke communicatie, 2016)

De werkdruk bij de clubs ligt naar eigen aangeven dus hoog. Dit kwam ook naar voren in een grootschalige bevraging naar werkbeleving in de podiumkunsten- en muzieksector uitgevoerd door het Sociaal Fonds voor de Podiumkunsten en Attentia²⁶.

De conclusies van het onderzoek illustreren dit:

. . . .Tijdens deze bevraging werden alle gesubsidieerde organisaties uit de podiumkunsten- en muzieksector gevraagd om deel te nemen. Zowel vaste medewerkers en leidinggevendenden als ‘flexwerkers’ werden bij de bevraging betrokken. Dankzij een participatie van 46,6% aan de SENSOR, zijn de resultaten representatief voor de werkbeleving binnen de sector podiumkunsten en muziek. Een zeer mooi resultaat op plezier en engagement in het werk, toont aan dat de doorsnee medewerker erg gemotiveerd en betrokken is. Daarentegen meten we ook een hoge mate van herstel nood in de sector podiumkunsten en muziek. In absolute

²⁶ Het Sociaal Fonds voor de Podiumkunsten is het Fonds voor Bestaanszekerheid van het Vermakelijkheidsbedrijf (PC 304), meer bepaald van de Vlaamse Gemeenschap. In het najaar van 2016 peilden ze in samenwerking met Attentia naar de werkbeleving in de podiumkunsten- en muzieksector. 1123 personen uit 95 organisaties namen deel, zowel vaste medewerkers als flexwerkers/freelancers.
<http://www.podiumkunsten.be/werk/veiligheidenvwelzijn/bevragingwerkbeleving/tabid/4809/Default.aspx>

getallen uitgedrukt, ervaren bijna 536 medewerkers een nood aan recuperatie. Voor ongeveer 299 medewerkers is deze herstel nood acuut. Blijft recuperatie uit, dan dreigt deze groep binnen de 6 maanden uit te vallen wegens ziekte. (Meyer, 2017)

De resultaten van deze bevraging stroken dus met wat er in de interviews aangegeven wordt: enthousiasme en werklust gaan gepaard met een hoge algemene werkdruk. “De werkdruk is heel hoog, dat gaat niet verbeteren en we willen eigenlijk meer verwezenlijken in de toekomst. Dat is een aandachtspunt, je brandt mensen daarmee op” (Corsius, persoonlijke communicatie, 2017). Verder is het wel belangrijk om te benadrukken dat deze werkdruk al jaren hoog ligt.

Verder was er bij verschillende clubs een negatieve invloed op de personeelsbezetting als gevolg van de subsidiebeslissing in juni 2016. Zonder verrassing zijn dit de clubs die zonder werkingssubsidies vielen. In Limburg werden klappen uitgedeeld aan Muziekodroom. Daar vielen 6 ontslagen, voornamelijk in de randfuncties (logistiek, horeca, onderhoud) maar ook de communicatie- en productieverantwoordelijken moesten vertrekken.

Muziekodroom is van plan dit op te vangen door meer vrijwilligers aan te stellen en door bepaalde taken te verdelen en te verschuiven. De bar die niet meer elke dag geopend is en de permanentie die vanaf nu verzorgd wordt door het vast team zijn enkele voorbeelden hiervan. Naast een reeks ontslagen is er ook onzekerheid:

Als we niet meer ondersteund worden moeten we ook niet meer beleidsmatig werken. Wat ik voorheen deed was heel veel bezig zijn met de sector, artist in residence, wat kunnen we rond die band plannen, maar nu gaat dat niet meer nodig zijn. . . . Dus zo verschuiven er een aantal dingen. Aan de andere kant is het moeilijk om daar nu echt harde uitspraken over te doen omdat we zo min mogelijk proberen te verschuiven tot we zeker zijn dat het echt nul is. Want ik zou het stom vinden om nu alles overhoop te gooien om dan half januari 2017²⁷ te horen dat je toch 400.000 euro krijgt en dan terug alles overhoop te gooien. Dus laat ons zeggen dat we nu voorzichtig op pauze duwen en alleen gedaan hebben wat we sowieso moeten om te kunnen overleven, en dat we de rest zo stabiel mogelijk proberen te houden. (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016)

Bij KultuurKaffee nam er één iemand zelf ontslag als gevolg van de intense periode die vooraf ging aan het indienen van het subsidiedossier. Nijdrop moest 2 mensen laten gaan.

²⁷ Op 13 januari 2017 werd de beslissing van de eerste ronde projectsubsidies van 2017 bekend gemaakt. Muziekodroom ontvangt hier 456.000 euro projectsubsidies.

http://kunstenenerfgoed.be/sites/default/files/uploads/TabelProjectsubsidies_KD2017PS01.pdf

Daarnaast zijn er ook muziekclubs die hun personeelsbezetting verhogen. Dit zijn de clubs die hun subsidie-enveloppe zagen stijgen tegenover de vorige subsidieronde. Ten eerste werven Het Wilde Westen en 4AD elk één persoon aan. Het Wilde Westen kent door de fusie ook een lichte schaalvergroting:

. . . .De schaalvergroting zorgt er wel voor dat je een aantal dingen wat juister kunt zetten, dat zeker. Iets meer afgebakend en je kan de werklast verdelen over wat extra mensen maar langs de andere kant komen er weer extra activiteiten bij. (Vangheluwe, persoonlijke communicatie, 2016)

Verder kan De Zwerver iemand die vier vijfde werkte nu een voltijdse functie geven. Vervolgens neemt Cactus voor vijf en een halve maand iemand in dienst en ten slotte gaf Het Depot aan de personeelsdruk te corrigeren en een werkdrukverlaging door te voeren (Naert, persoonlijke communicatie, 2016). Als kanttekening: Het Depot en Cactus geven beiden aan dat ze deze wijzigingen in personeel vanuit hun eigen middelen realiseren en niet zozeer ten gevolge van de subsidiebeslissing.

Bij de plotselinge schrapping van vijf clubs uit de werkingssubsidies was er vanuit het beleid niets voorzien om deze uitstap op te vangen terwijl er wel vanuit enkele clubs gevraagd is of er ergens een pot zou zijn om die organisaties te ondersteunen. De subsidiebeslissing viel in juni, maar sommige contracten en opzegvergoedingen lopen nog een stuk door tot in 2017. De opzegvergoedingen die voortvloeien uit deze ontslagen zorgen voor een grote loonmassa, terwijl de inkomsten uit structurele subsidies op nul zijn gevallen. Bij de clubs die niet meer structureel ondersteund worden schuilt er dus een bijkomend financieel gevaar door de opzegvergoedingen.

4.4 Verloning van artiesten

De verloning van artiesten is een gegeven dat bij een wijziging in werkingssubsidies onderhevig is aan verandering. In het nieuwe Kunstendecreet wordt de correcte verloning van artiesten als een belangrijk element aangehaald (Gatz, 2015). Sommige clubs zetten hier bewust meer op in dan andere. Je merkt dat er over dit onderwerp verschillen bestaan in de manier van denken. Veel hangt uiteraard af van het financieel uitgangspunt van een club, namelijk hoeveel geld een club hiervoor in de eerste plaats kan voorzien. In bijna elk interview werd ons verteld dat de werkdruk binnen de clubs erg hoog is. Vele clubs zitten op hun tandvlees en hebben bijgevolg geen financiële

overschotten om zich exuberante²⁸ gages te veroorloven. Ook de beleidsmakers beseffen dit. Om dit te tonen wordt nogmaals het citaat uit de Strategische Visienota Kunsten getoond, maar dan vanuit een andere invalshoek:

De 'betrachting van de correcte vergoeding' is weliswaar een genuanceerd verhaal. De zakelijk verantwoordelijken van kunstenorganisaties zoeken voortdurend naar een financieel evenwicht tussen enerzijds een voldoende mate van stevigheid van hun organisatie en anderzijds een maximaal artistiek budget (incl. de correcte vergoeding van kunstenaars). Die evenwichtsoefening mag niet onderschat worden. (Gatz, 2015, p. 34)

Twee gehonoreerde muziekclubs gaven aan dat ze sinds de werkingssubsidiebeslissing van juni 2016 beginnende artiesten hogere gages zullen betalen. Verder gaven de overige gehonoreerde clubs aan dat ze door een quasi status quo²⁹ van hun werkingssubsidiebedrag ook een status quo zullen hanteren in de vergoeding van artiesten. Er verandert bij de gehonoreerde clubs op twee clubs na dus niet veel op het vlak van verloning van artiesten.

Drie clubs die zonder werkingssubsidies vallen, gaven aan dat er een enorme neerwaartse druk op de gages voor hun artiesten zal ontstaan. In het geval van één club betekent dit een forse stijging in percentagedeals³⁰ voor de optredens. In het geval van een andere club zouden de concerten met de laagste bezoekerscapaciteit volledig geschrapt worden, tenzij er ook hier erg gunstige percentagedeals onderhandeld kunnen worden.

. . . Langs de andere kant wil ik bands zo weinig mogelijk betalen want ik wil niet investeren in een band, ik wil vooral investeren in het feit dat wij kunnen blijven bestaan. Dus probeer ik bands binnen te halen die zoveel mogelijk volk halen tegen zo weinig mogelijk fee³¹. (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016)

²⁸ Sommige clubs zetten hier bewust meer op in dan andere maar vergoeden allemaal hun artiesten via de vastgelegde minimumloonbarema's van de CAO muziek. Geraadpleegd op 19/05/2017 via http://www.podiumkunsten.be/Home/werk/CAOsInPC304/loonbaremas/tabid/4593/Default.aspx#andere_vergoedingsvormen

²⁹ Zie ook punt 3.2, 'het beleid rond werkingssubsidies'

³⁰ Afspraak tussen club en artiest waarbij de gage voor de artiest een percentage is van het aantal verkochte tickets (bv. 70%), regelmatig bovenop een vaste gage. Wordt vaak toegepast bij beginnende artiesten waarvan niet zeker is hoeveel bezoekers ze zullen aantrekken.

³¹ Fee betekent beloning (van artiesten) of honorarium. Van Dale, 2017. Geraadpleegd op 30/03/2017 via <http://www.vandale.be>

Sara Corsius van VK geeft iets gelijkaardigs aan:

. . . . Ons personeel, dat ook allemaal halftijds werkt buiten ik, kan ik al niet betalen met wat wij krijgen. Dus dan kan ik al niet beginnen met juiste vergoedingen van artiesten. Risicobudget heb ik niet, eerder min zoveel. Dus wij moeten heel scherp programmeren. (Corsius, persoonlijke communicatie, 2017).

Een derde club die zonder structurele subsidies valt, gaat artiesten niet minder betalen maar wel schrappen in de frequentie van haar optredens om zo de som van betaalde gages te drukken. Tenslotte gaf één club aan dat ze de volledige werking zou stopzetten.

Het is nuttig om toe te lichten dat de clubs die geen werkingssubsidies meer ontvangen, ongewild in een volledig andere marktsituatie terechtkomen. “Je tekent op clubniveau een doodvonnis” (Coenen, persoonlijke communicatie, 2016). Deze clubs worden op het vlak van gages naar bands toe namelijk ‘overboden’ door de andere die wel nog werkingssubsidies genieten. Daarnaast is het erg belangrijk te vermelden dat de clubs zich sowieso niet in een economisch gerichte markt bevinden. Het artistieke heeft altijd voorrang. Maar toch: een significant verschil in werkingssubsidies tegenover andere spelers in het zelfde marktsegment betekent wel een groot ‘concurrentieel’nadeel voor het boeken van bands.

Hoofdstuk 5: Evolutie van clubconcerten – een vergelijking tussen 6 verschillende cases over 2014, 2015 en 2016

In dit hoofdstuk worden concertcijfers van 6 muziekclubs op een rij gezet. Het is nuttig om het aandeel van de verschillende muziekclubs op het vlak van optredens naast elkaar te zetten in cijfers, zo kan hun unieke meerwaarde voor het Vlaamse clubcircuit onderling vergeleken worden.

Verder wordt een deel van de datasets gebruikt om sommige dialogen van hoofdstuk 4 verder te staven. Een aantal clubs gaven bijvoorbeeld aan dat ze zouden snoeien in hun programmatie. Dit kan nu onderbouwd worden door concrete cijfers.

Tot en met onderdeel 5.6 worden bepaalde concertcijfers van zes muziekclubs, onderverdeeld in 3 categorieën, onderling vergeleken. De categorieën zijn grootste stijging werkingssubsidies, gemiddelde stijging werkingssubsidies en geen werkingssubsidies maar wel projectsubsidies. Ten slotte vergelijken we in onderdeel 5.7 de concertdata van februari en maart 2017 binnen Muziekodroom en Nosta met februari en maart van de voorgaande jaren.

5.1 Globale concertcijfers – categorie grootste stijging werkingssubsidies

5.1.1 Wilde Westen

Wilde Westen	2014	2015	2016
Aantal live concertavonden	58	57	59
Totaal aantal livebands	90	42	83
Waarvan Belgisch (absoluut)	35	17	51
Waarvan Belgisch (procentueel)	39%	40%	61%
Waarvan buitenlands (absoluut)	55	25	32
Waarvan buitenlands (procentueel)	61%	60%	39%
Som van de gages naar Belgische bands	€ 41 548,00	€ 23 500,00	€ 42 300,00

Tabel 1 – globale concertgegevens van Wilde Westen over 2014, 2015 en 2016

Opvallend is dat de programmatie van Wilde Westen procentueel gezien van 2014 naar 2016 meer Belgisch getint werd. Logischerwijs zakte daarbij het aandeel van de buitenlandse groepen in het totaal van de geprogrammeerde bands. In 2015 was er een dip in het aantal livebands dat geprogrammeerd werd, met als gevolg dat de som van de gages naar de Belgische bands op jaarbasis daar een stuk lager ligt dan in 2014 en 2016. Waarom het aantal geboekte livebands in 2015 lager ligt dan in 2014 en 2016 kan verschillende redenen hebben. Er werd niks afgeleid uit de interviews dus hier wordt niet naar gespeculeerd.

5.1.2 4AD

4AD	2014	2015	2016
Aantal live concertavonden	38	43	40
Totaal aantal livebands	73	88	81
Waarvan Belgisch (absoluut)	51	59	54
Waarvan Belgisch (procentueel)	70%	67%	66%
Waarvan buitenlands (absoluut)	22	29	27
Waarvan buitenlands (procentueel)	30%	33%	33%
Som van de gages naar Belgische bands	€ 32 557,16	€ 39 606,75	€ 46 772,98

Tabel 2 – globale concertgegevens van 4AD over 2014, 2015 en 2016

Bij 4AD valt meteen ook de grotendeels Belgische programmatie op. Het percentage Belgische bands schommelt van 2014 tot en met 2016 tussen 70% en 66%. Wat ook opvalt is dat de gages naar de Belgische bands steeds in stijgende lijn evolueren. Dit werd ook aangegeven tijdens het interview met Patrick Smagghe (2016) van 4AD: “De vergoeding van de muzikanten, van de kunstenaars

vinden wij heel belangrijk. Dat is iets dat we al lang meespelen en we proberen met 4AD een volledig ondersteunend huis te zijn”.

5.2 Globale concertcijfers - categorie gemiddelde stijging werkingssubsidies

5.2.1 Cactus Muziekcentrum

Cactus Muziekcentrum	2014	2015	2016
Aantal live concertavonden	31	45	45
Totaal aantal livebands	74	99	94
Waarvan Belgisch (absoluut)	42	66	60
Waarvan Belgisch (procentueel)	57%	66%	64%
Waarvan buitenlands (absoluut)	32	33	34
Waarvan buitenlands (procentueel)	43%	34%	36%
Som van de gages naar Belgische bands	€ 55 640,57	€ 36 112,86	€ 44 956,62

Tabel 3 – globale concertgegevens van Cactus Muziekcentrum over 2014, 2015 en 2016

Bij Cactus stijgt het aantal live concertavonden van 2014 tot 2015 met 14 concerten. Vervolgens blijft dit cijfer in 2016 stabiel. Verder stijgt ook hier het aandeel Belgische groepen in de programmatie als we 2014 met 2016 vergelijken, met een piek van 66% in 2015. Opvallend is dat de som van de gages naar Belgische bands in 2014 een pak hoger ligt dan in de andere twee jaren, terwijl er in 2014 maar 42 Belgische bands geboekt werden tegenover 66 en 60 in 2015 en 2016. De reden hiervoor is dat er in 2014 één erg hoge gage werd betaald aan één groep waardoor dit gemiddelde omhoog getrokken wordt.

5.2.2 TRIX

TRIX Muziekcentrum	2014	2015	2016
Aantal live concertavonden	94	107	115
Totaal aantal livebands	186	221	231
Waarvan Belgisch (absoluut)	81	120	138
Waarvan Belgisch (procentueel)	44%	54%	60%
Waarvan buitenlands (absoluut)	105	101	93
Waarvan buitenlands (procentueel)	56%	46%	40%
Som van de gages naar Belgische bands	€ 30 710,00	€ 41 974,55	€ 47 140,00

Tabel 4 – globale concertgegevens van TRIX Muziekcentrum over 2014, 2015 en 2016

Het aantal live concertavonden op jaarbasis gaat bij TRIX in stijgende lijn. Het aantal livebands volgt hetzelfde parcours. Verder zien we dat het aandeel Belgische bands stijgt in de programmatie, van

44% in 2014 tot 60% in 2016. In absolute cijfers komt dit neer op een stijging van 57 Belgische bands als we 2016 vergelijken met 2014. Ook de gages naar Belgische bands kent eenzelfde klim.

5.3 Globale concertcijfers – categorie projectsubsidies

5.3.1 Muziekodroom

Muziekodroom	2014	2015	2016
Aantal live concertavonden	77	86	79
Totaal aantal livebands	208	238	218
Waarvan Belgisch (absoluut)	133	122	99
Waarvan Belgisch (procentueel)	64%	51%	45%
Waarvan buitenlands (absoluut)	75	116	119
Waarvan buitenlands (procentueel)	36%	49%	55%
Som van de gages naar Belgische bands	€ 55 538,00	€ 52 315,28	€ 65 943,40

Tabel 5 – globale concertgegevens van Muziekodroom over 2014, 2015 en 2016

Bij de cijfers van Muziekodroom valt ten eerste op dat het aandeel van Belgische groepen in de programmatie een sterke terugval kent van 2014 tot en met 2016, van 64% in 2014 naar 45% in 2016. Verder ligt de som van de gages naar de Belgische bands een stuk hoger in 2016 tegenover 2014 en 2015. We zien dus dat er in 2016 opvallend meer geld ging naar een kleinere groep Belgische bands. Ter vergelijking, in 2014 ging er gemiddeld 418 euro naar een Belgische band en in 2016 666 euro. Ten slotte blijft het aantal live concertavonden stabiel over de drie jaren.

5.3.2 Nosta

Nosta	2014	2015	2016
Aantal live concertavonden	41	37	31
Totaal aantal livebands	70	61	53
Waarvan Belgisch (absoluut)	52	42	40
Waarvan Belgisch (procentueel)	74%	69%	75%
Waarvan buitenlands (absoluut)	18	19	13
Waarvan buitenlands (procentueel)	26%	31%	25%
Som van de gages naar Belgische bands	€ 29 115,00	€ 42 850,00	€ 19 025,00

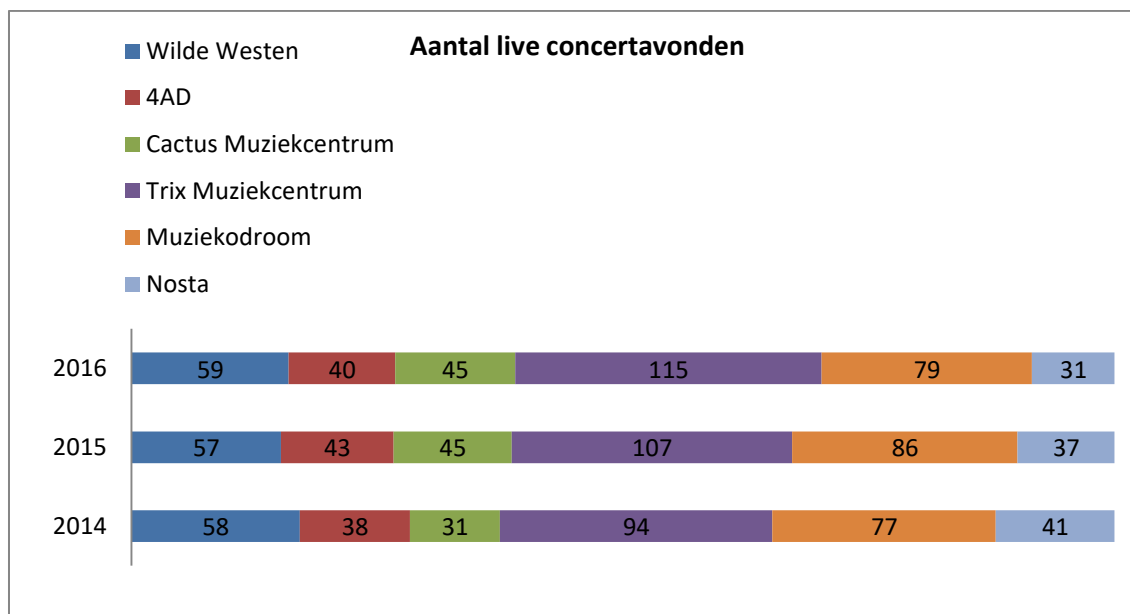
Tabel 6 – globale concertgegevens van Nosta over 2014, 2015 en 2016

Wat bij Nosta opvalt is de programmatie die elk jaar voor een zeer groot percentage uit Belgische bands bestaat. Verder zien we dat het aantal live concertavonden van 2014 tot 2016 gezakt is van 41

naar 31 en het aantal livebands van 70 naar 53. Ook de som van de gages naar de Belgische bands zakt mee, enkel in 2015 niet. In 2016 zakt dit bijgevolg zelfs met 50% tegenover het voorgaande jaar. Deze cijfers stroken met het interview dat werd afgelegd met Mike Heyvaert (2017), waaruit bleek dat Nosta in het najaar van 2016 maar de helft van de optredens geboekt heeft tegenover dezelfde periode in de voorgaande jaren. Een gevolg is dat de gages en het aantal geboekte bands mee zakt.

5.4 Live concertavonden – een vergelijking tussen 6 muziekclubs

In de vorige delen werden alle cijfers per club op een rij gezet. In de volgende delen wordt per categorie iets gedetailleerder gekeken naar de optredens van de 6 cases over de jaren 2014, 2015 en 2016 zodat een onderlinge vergelijking mogelijk is. Een grafiek met overzicht van het aantal live concertavonden:

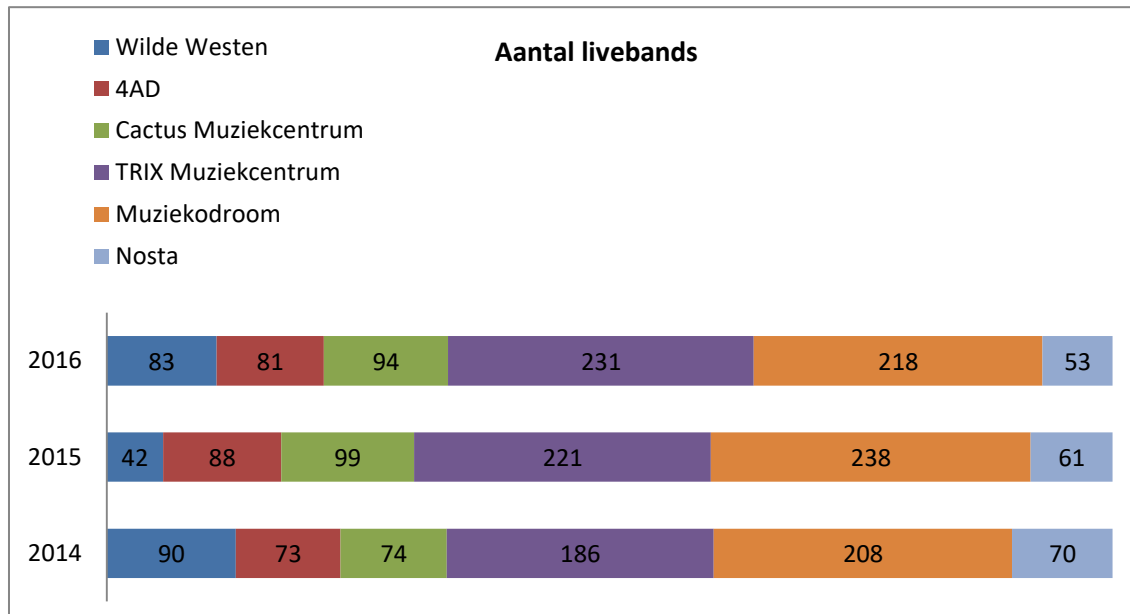

Grafiek 2 – aantal live concertavonden over 2014, 2015 en 2016

We zien dat TRIX over alle jaren de meeste live concertavonden organiseerde in vergelijking met de andere muziekclubs en dit in stijgende lijn blijft doen. Daarop volgt Muziekodroom. Verder zien we bij Nosta een afname. Wilde Westen, 4AD en Cactus ogen eerder onveranderlijk.

5.5 Livebands – een vergelijking tussen 6 muziekclubs

In dit onderdeel kijken we naar het aantal livebands dat geboekt werd en de verhouding tussen Belgische groepen en buitenlandse groepen in het totaal. Een grafiek ter illustratie:

Grafiek 3 – aantal geboekte livebands over 2014, 2015 en 2016

We zien dat TRIX en Muziekodroom de meeste livebands boekten. TRIX gaat in stijgende lijn en volgt dus dezelfde impuls als bij het aantal live concertavonden, dit verband is logisch (meer avonden, meer bands). Verder zien we bij Wilde Westen in 2015 een dip in het aantal bands, dit werd al eerder aangehaald in 5.1.1. Ten slotte zien we dat het aantal geboekte bands bij Nosta daalde over de jaren.

Om aan te tonen welk percentage van de bands telkens Belgisch of buitenlands is, maken we gebruik van de volgende tabel:

		2014	2015	2016
Wilde Westen	Belgische bands	35	17	51
	Buitenlandse bands	55	25	32
	verhouding BE/N-BE in %	39% - 61%	40% - 60%	61% - 39%
4AD	Belgische bands	51	59	54
	Buitenlandse bands	22	29	27
	verhouding BE/N-BE in %	70% - 30%	67% - 33%	66% - 34%
Cactus Muziekcentrum	Belgische bands	42	66	60
	Buitenlandse bands	32	34	34
	verhouding BE/N-BE in %	57% - 43%	66% - 34%	64% - 36%
TRIX Muziekcentrum	Belgische bands	81	120	138
	Buitenlandse bands	105	101	93
	verhouding BE/N-BE in %	44% - 56%	54% - 46%	60% - 40%
Muziekodroom	Belgische bands	133	122	99
	Buitenlandse bands	75	116	119
	verhouding BE/N-BE in %	64% - 36%	51% - 49%	45% - 55%
Nosta	Belgische bands	52	42	40
	Buitenlandse bands	18	19	13
	verhouding BE/N-BE in %	74% - 36%	69% - 31%	75% - 25%

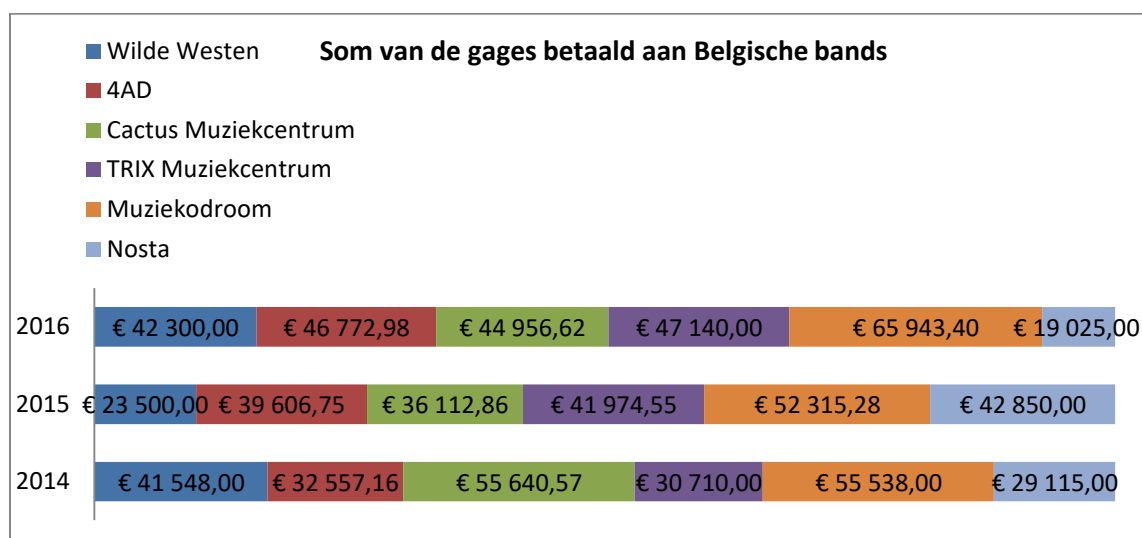
Tabel 7 – verhouding Belgische bands vs. buitenlandse bands (absoluut en procentueel)

Van de zes clubs hebben Nosta en 4AD de meest Belgische programmatie. De programmatie van Nosta bestond in 2016 zelfs voor 75% uit Belgische bands, bij 4AD voor 66%. Het gebrek aan werkingssubsidies kan deze tendens voor Nosta deels verklaren. Door Belgische acts te boeken spelen ze meer op safe in hun programmatie. Anderzijds zien we in de voorgaande jaren ook al dat Belgische bands sterk vertegenwoordigd waren in de programmatie van Nosta (toen nog Nijdrop). Dit kan verklaard worden door de regionale jeugdhuiswerking van Nijdrop, waarbij het boeken van lokale bands mogelijk meer gewenst is.

Verder is het opvallend dat het aandeel van Belgische bands in de programmatie bij alle clubs stijgt over de jaren, ofwel al hoog was. Enkel Muziekodroom is een uitzondering: het gedeelte Belgische bands is van 2014 tot en met 2016 gezakt van 64% naar 45%.

5.6 Gages naar Belgische bands – een vergelijking tussen 6 muziekclubs

In dit onderdeel kijken we naar de som van de gages die in 2014, 2015 en 2016 op jaarbasis uitbetaald werden aan de Belgische bands. Volgende grafiek brengt dit in kaart:

Grafiek 4 – som van de gages over 2014, 2015 en 2016

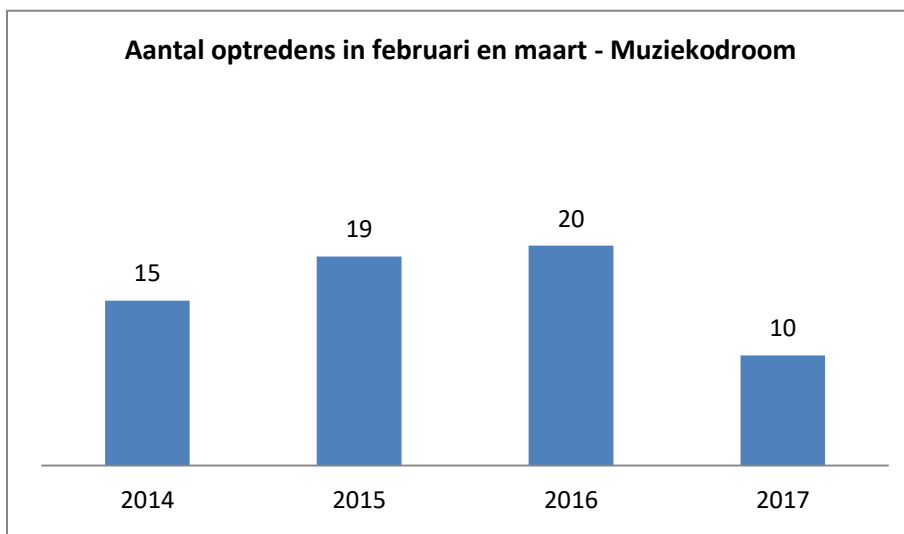
Hier zien we dat in 2014 Cactus en Muziekodroom de grootste som van gages uitbetaalden aan Belgische artiesten. Verder zijn dit in 2015 Muziekodroom en Nosta. In 2016 zien we dat Muziekodroom de grootste som uitbetaalde. Wilde westen, 4AD, Cactus en TRIX zitten in 2016 ongeveer op dezelfde lijn. Ten slotte betaalde Nosta in 2016 een pak minder uit dan in andere jaren. Dit is te wijten aan een daling van het aantal optredens, zoals getoond in 5.4 en in 5.7.2 en zoals aangegeven in de interviews met Mike Heyvaert (coördinator van Nosta).

5.7 Muziekodroom en Nosta – vergelijking februari en maart 2017 met februari en maart 2014, 2015 en 2016

In dit deel vergelijken we de concertgegevens van februari en maart 2017 binnen Muziekodroom en Nosta met dezelfde maanden in de voorgaande jaren om te kijken of er opvallende wijzigingen zijn. In onderdeel 2.3.2.2 staat een uitgebreide motivatie voor de keuze van deze vergelijking.

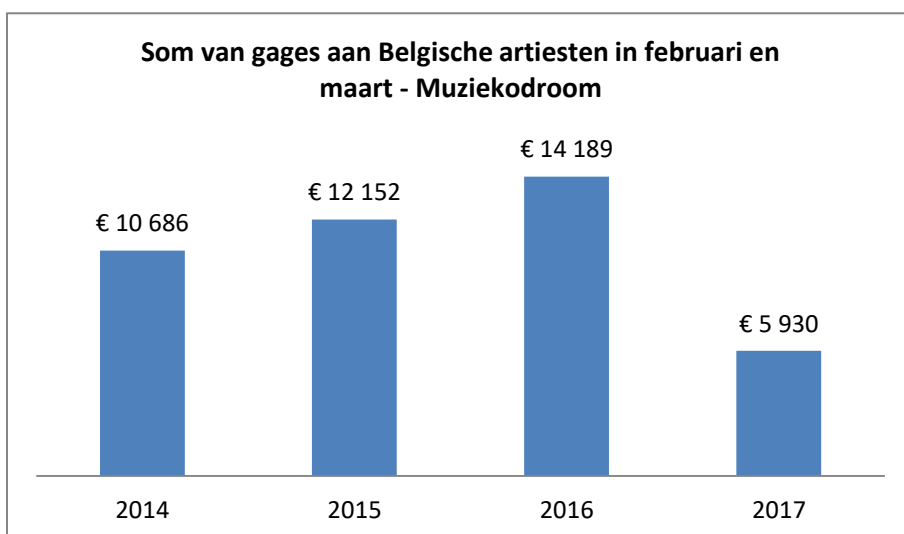
5.7.1 Muziekodroom

In de onderstaande grafiek wordt het aantal optredens van Muziekodroom in februari en maart 2017 vergeleken met februari en maart in de voorgaande jaren. Het valt op dat er in 2017 in die maanden in Muziekodroom maar 10 optredens georganiseerd werden. In 2014 zijn het er 15, in 2015 zijn het er 19 en in 2016 zelfs 20. Als we 2017 met 2016 vergelijken is er een terugval van 50%.

Grafiek 5 – aantal optredens in februari en maart 2017 (Muziekodroom)

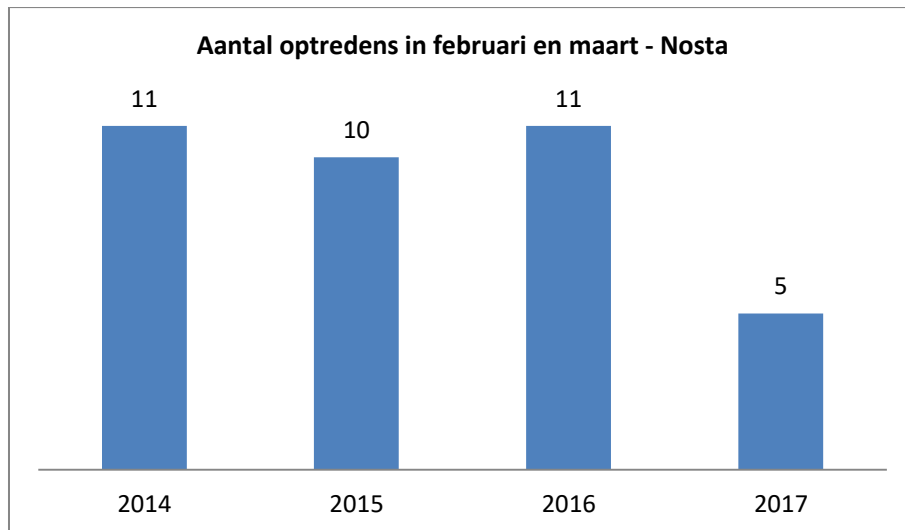
Verder kijken we naar de gages voor Belgische artiesten. In grafiek 6 zien we de som van de gages die door Muziekodroom in respectievelijk februari en maart 2014, 2015, 2016 en 2017 uitbetaald werden aan Belgische artiesten. De figuren in deze grafiek volgen enigszins dezelfde trend als in grafiek 5. Als we grafiek 5 en 6 met elkaar vergelijken zien we dat de som van de gages hoger ligt naargelang er meer optredens georganiseerd worden, dit is logisch. In grafiek 6 ligt het hoogste bedrag (€ 14.189) in 2016, het jaar waarin er ook de meeste optredens waren (20). Het laagste bedrag (€ 5.930) ligt in februari en maart 2017, wanneer er maar 10 optredens georganiseerd werden.

Grafiek 6 – som van de gages naar Belgische bands in februari en maart 2017 (Muziekodroom)

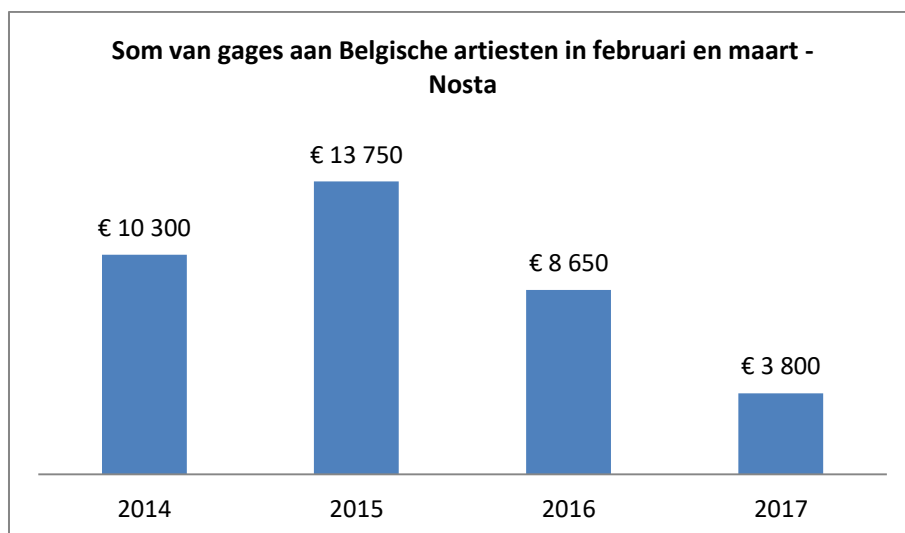
5.7.2 Nosta

Bij Nosta zien we, zoals ook aangegeven tijdens de interviews, dat er een sterke terugval is in het aantal optredens van februari en maart 2017 tegenover dezelfde maanden in de voorgaande jaren:

Grafiek 7 – aantal optredens in februari en maart 2017 (Nosta)

We zien dat er maar de helft van de optredens geboekt werden, net zoals bij Muziekodroom. Dit tekent zich ook af op de gages naar de Belgische artiesten voor februari en maart 2017. De uitbetaalde gages bedragen minder dan 50% van die in februari en maart 2016:

Grafiek 8 – som van de gages naar Belgische bands in februari en maart 2017 (Nosta)

Hoofdstuk 6: Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk formuleren we conclusies en aanbevelingen bij het onderzoek, conclusies in 6.1 en aanbevelingen in 6.2.

6.1 Conclusies

Vooraleer er conclusies geformuleerd worden is het belangrijk om een aantal accenten te leggen. Op 13 januari 2017, middenin dit onderzoek, werd gecommuniceerd dat muziekclubs Muziekodroom en Nosta zouden opgevangen worden door de projectsubsidies van het Nieuwe Kunstendecreet. De interviews met deze clubs werden echter al vroeger afgenomen. Verder wordt VK voor 2017 ondersteund door het Vlaams Brusselfonds en KultuurKaffee ontvangt middelen via de VUB. Deze gebeurtenissen zorgen ervoor dat er voorlopig bestaansrecht is voor deze vier muziekclubs. Dit wil niet zeggen dat de gevolgen aangegeven in de interviews niet meer legitiem zijn, het is wel nodig om deze met voorzichtigheid te beschouwen.

6.1.1 Een eerste conclusie – de niet-gehonoreerde muziekclubs

Wat de conclusies betreft, bij de niet-gehonoreerde clubs (dit zijn KultuurKaffee, Muziekodroom, Nosta en VK en) zijn de gevolgen divers en breed voelbaar doorheen de werking. Bij drie van de vier muziekclubs vielen ontslagen door het tekort aan structurele middelen. Bovendien zien we wijzigingen in de programmatie. Drie van de vier clubs gaven aan dat ze minder concerten zouden boeken. We zien in concrete cijfers dat Muziekodroom en Nosta in februari en maart 2017 slechts de helft van het aantal optredens programmerden tegenover februari en maart 2016. Deze terugval in het aantal optredens zorgt voor eenzelfde terugvaleffect op de gages naar de Belgische bands, die voor een hefboom moeten zorgen in tijden waar live optreden centraal staat. Ook algemeen gezien wordt er bij deze groep muziekclubs een tendens van zeer grote behoedzaamheid rond gages waargenomen. Daarnaast zijn er ook toegevingen in het soort bands dat geboekt wordt: er wordt in de programmatie meer op safe gespeeld om ticketinkomsten veilig te stellen. Hierdoor is er minder ruimte voor experiment. Enkel VK doet deze toegeving niet omwille van een concurrentiepositie in Brussel. Tenslotte zien we dat de mogelijkheid van de niet-gehonoreerde muziekclubs om talentontwikkeling te organiseren, in het gedrang komt. Moest Muziekodroom bijvoorbeeld geen projectsubsidies ontvangen hebben, dan zou de begeleidende artist in residence-werking geschrapt worden, samen met het grootste deel van de clubconcerten (waar vaak jonge, Belgische acts spelen).

6.1.2 Een tweede conclusie – de gehonoreerde muziekclubs

Bij de gehonoreerde muziekclubs die onderzocht werden (9 in totaal) blijven de gevolgen zeer beperkt. Omwille van verschillende factoren (besparingen in het verleden, indexering, ...) worden de procentuele verhogingen in hun werkingssubsidiebedrag niet beschouwd als een absolute vooruitgang. Twee clubs gaven aan nog meer in te zetten op de correcte verloning van artiesten. Bij vijf clubs vond er een aanwerving plaats (meestal tijdelijk) om de zware personeelsdruk te corrigeren. Twee van de vijf clubs gaven echter aan deze correctie te realiseren vanuit hun eigen middelen en niet zozeer omwille van de werkingssubsidies. De gehonoreerde clubs gaven aan tevreden te zijn met de mogelijkheid om hun werking voort te zetten. Een zeer belangrijk punt dat telkens werd aangegeven door de muziekclubs is de ambitie om hun rol als talentontwikkelaars verder te ontplooiën. Zij willen deze rol graag opnemen maar dit is momenteel niet mogelijk om budgettaire redenen.

6.1.3 Een derde conclusie – de aanhoudende werkdruk

Tenslotte werd keer na keer de hoge werkdruk binnen alle muziekclubs aangegeven. Dit kwam ook naar voren binnen een onderzoek dat recent werd afgenomen bij organisaties binnen Podiumkunsten en Muziek die gesubsidieerd worden onder het Kunstendecreet. Het is dus niet verwonderlijk dat vijf clubs opteren om deze werkdruk - al dan niet tijdelijk - te corrigeren door een aanwerving.

6.2 Aanbevelingen

6.2.1 De Vlaamse muziekclub – een huis voor talentontwikkeling

De eerste en grootste aanbeveling is dat de Vlaamse muziekclubs samen met het beleid een discours op lange termijn ontwikkelen om hun rol als talentondersteuners van jonge, Belgische bands duidelijk uit te tekenen. Het is logisch dat de muziekclubs dit samen met het beleid uitwerken aangezien beide partijen dezelfde visie voor ogen hebben. De muziekclubs gaven dit aan in de interviews terwijl de beleidsmakers dit aanhaalden in de Strategische Visienota Kunsten:

De artistieke visie en het organisatietalent van de individuele kunstenaar zijn essentieel. Kunstenaars moeten tijdens hun hele carrière over voldoende tijd, ruimte – letterlijk en figuurlijk – en context beschikken om hun artistieke visie te ontwikkelen en te vertalen naar hun eigen werk, oeuvre, carrière, zelforganisatiestructuur en naar het bredere kunstenveld.

Laat de Vlaamse muziekclub dus de plaats zijn waar tijd en ruimte voor muzikanten mogelijk is. We stellen als startpunt van de uitstippeling van dit traject een reeks rondetafelgesprekken voor tussen de muziekclubs en beleidsmakers.

6.2.2 Geen voedingsbodem, geen muzikaal succes

Een tweede aanbeveling is dat het voortbestaan van álle clubs gewaarborgd wordt. Bij sluitingen zou een significant deel van de voedingsbodem - die nodig is om toekomstig muzikaal succes van eigen bodem te behouden - verdwijnen. In hoofdstuk 5 zien we aan concrete cijfers dat de 6 clubs die vergeleken werden elk hun eigen belangrijk aandeel hebben bij de verloning en het boeken van Belgische bands. Ook de niet-gehonoreerde clubs hebben een belangrijk aandeel: bij Nosta bestond de programmatie van 2014 tot en met 2016 gemiddeld uit 73% Belgische bands, terwijl Muziekodroom in 2016 de hoogste som van gages betaalde aan Belgische groepen in vergelijking met de andere vijf muziekclubs.

6.2.3 Werkingssubsidies – een duidelijke koers varen

Een derde aanbeveling is dat er een duidelijke koers wordt gekozen voor de financiële toekomst van de muziekclubs. Momenteel zijn er vijf muziekclubs (waarvan er vier geïnterviewd werden) zonder structurele subsidies gevallen. Tien clubs worden nog gehonoreerd maar niet met een verhoging waarmee zij hun werking substantieel kunnen verbeteren.

6.2.4 Studie van de impact in de vorm van case studies

Een vierde aanbeveling is dat er verder onderzoek gevoerd wordt naar de impact van deze subsidiebeslissing, bijvoorbeeld in de vorm van één of meerdere gedetailleerde case studies over verschillende jaren. Hierbij kan dan opnieuw cijfermateriaal van concerten gebruikt worden maar van een langere periode. Op deze manier kan er met meer zekerheid een sterker oorzaak-gevolgpatroon geformuleerd worden en niet enkel een indicatie voor de toekomst. **Dit onderzoek is in vergelijking met een subsidieperiode van vijf jaar relatief snel na de subsidiebeslissing afgenomen. Het is dus zeer belangrijk om dit onderzoek als een exploratieve start te beschouwen en niet als een eindpunt.**

6.2.5 Een noodbedrag vermijdt een financieel bloedbad

Ten slotte, als vijfde aanbeveling raden we aan om een soort van noodbedrag te voorzien voor organisaties die plots uit het Kunstendecreet vallen. Nu bestaat het gevaar op een sneeuwbal effect van kosten dat een financieel bloedbad kan veroorzaken binnen organisaties waarvan de inkomsten van de ene dag op de andere zeer sterk gedaald zijn.

Ter appreciatie van alle muzikmakers, kunstenaars, bricoleurs, doeners

Hopefully if you create something fine, people will relate to it, so you're communicating with people, and you're not in a void. On the other hand, because you're always creating and transforming, art always separates you - always.

Patti Smith

Literatuurlijst

(sd). Opgehaald van <http://www.recyclart.be>: <http://www.recyclart.be/nl/over-recyclart/geschiedenis>

4AD. (z.j.). *Duurzaamheid: geen gemakkelijke denkoefening*. Opgehaald van 4AD.be: <http://www.4ad.be/nl/duurzaamheid/#tab-id-1>

4AD. (z.j., par. 2). *Even kennismaken: wat u over ons wou weten maar niet durfde te vragen*. Opgehaald van 4AD.be: <http://www.4ad.be/nl/info-2/#tab-id-2>

Administratie Cultuur, M.-t. (-2.-2. (2016). *Het procentuele aandeel van de Vlaamse cultuurbegroting in het Vlaamse BBP*. Vlaamse Overheid. Opgeroepen op mei 24, 2017

Afdeling Kunsten. (par. 1, z.j.). *Het nieuwe Kunstendecreet*. Opgeroepen op mei 28, 2017, van Kunstenenerfgoed.be: <http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/wat-doen-we/het-kunstendecreet>

Afdeling Kunsten. (par. 2, z.j.). *Uitvoeren Kunstenbeleid*. Opgeroepen op mei 28, 2017, van kunstenenerfgoed.be: <http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/wat-doen-we/uitvoering-van-het-kunstenbeleid>

Afdeling Kunsten. (par. 2, z.j.). *Welke zijn de functies?* Opgehaald van kunstenenerfgoed.be: <http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/wat-doen-we/het-nieuwe-kunstendecreet/beoordeling>

Afdeling Kunsten. (par. 4, z.j.). *Welke zijn de functies?* Opgeroepen op mei 28, 2017, van kunstenenerfgoed.be: <http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/wat-doen-we/het-nieuwe-kunstendecreet/beoordeling>

Afdeling Kunsten. (z.j.). *Functies en disciplines als basis voor de beoordeling van subsidieaanvragen*. Opgeroepen op mei 28, 2017, van kunstenenerfgoed.be: <http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/wat-doen-we/het-nieuwe-kunstendecreet/functies-en-disciplines/functies-en-disciplines-als-basis-voor>

Afdeling Kunsten. (z.j.). *Het nieuwe Kunstendecreet*. Opgehaald van Kunstenenerfgoed.be: <http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/wat-doen-we/het-nieuwe-kunstendecreet/beoordeling>

Afdeling Kunsten. (z.j.). *Welke zijn de disciplines?* Opgeroepen op mei 28, 2017, van kunstenenerfgoed.be: <http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/wat-doen-we/het-nieuwe-kunstendecreet/functies-en-disciplines/welke-zijn-de-disciplines>

Afdeling Kunsten. (z.j.). *Welke zijn de functies?* Opgeroepen op mei 28, 2017, van kunstenenerfgoed.be: <http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/wat-doen-we/het-nieuwe-kunstendecreet/beoordeling>

Bastien, & De Clerck. (2017, januari 31). Persoonlijk interview. (L. Vlaeyen, Interviewer)

Belga. (2014, september 24). *Vlaamse regering bespaart komende twee jaar fors op cultuur*. Opgehaald van derefactie.be: <http://derefactie.be/cm/vrtnieuws/cultuur%2Ben%2Bmedia/kunsten/1.2099111#>

- Cactus Muziekcentrum. (z.j., par. 1). *Over ons*. Opgehaald van cactusmusic.be: <http://www.cactusmusic.be/NL/Info/Over-ons>
- Cactus Muziekcentrum. (z.j., par. 2). *Over ons*. Opgehaald van cactusmusic.be: <http://www.cactusmusic.be/NL/Info/Over-ons>
- Cas-co. (z.j.). *Ontstaan*. Opgeroepen op april 30, 2017, van cas-co.be: <http://www.cas-co.be/over-cas-co/>
- Clubcircuit. (z.j.). *4AD*. Opgehaald van clubcircuit.be: <http://www.clubcircuit.be/clubs/view/5>
- Coenen, R. (2016, december 15). Persoonlijk Interview. (L. Vlaeyen, Interviewer)
- Cook, J. (2012). *Artist Revenue Streams - Case Study: Indie Rock Composer-Performer*. Future of Music Coalition.
- Corsius, S. (2017, januari 26). Persoonlijk Interview. (L. Vlaeyen, Interviewer)
- Croes, A.-M. (2015). Werkingssubsidies. p. 4.
- de Federatie van Muziekfestivals in Vlaanderen*. (2017). Opgeroepen op mei 17, 2017, van <http://www.fmiv.be/>
- De Moeial. (2016, juni 1). *KultuurKaffee begint, na geschiedenis, te schrijven aan de toekomst*. Opgehaald van demoeial.be: <http://www.demoeial.be/artikels/11005/KultuurKaffee-begint-na-geschiedenis-te-schrijven-aan-de-toekomst.dhtml>
- De Zwerver. (z.j.). *Geschiedenis*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van leffingeleuren.be: <http://www.leffingeleuren.be/geschiedenis>
- De Zwerver. (z.j., par. 1). *Geschiedenis*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van leffingeleuren.be: <http://www.leffingeleuren.be/geschiedenis>
- De Zwerver. (z.j., par. 6-7). *Geschiedenis*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van leffingeleuren.be: <http://www.leffingeleuren.be/geschiedenis>
- Declercq, T. (2016). Het Vlaamse clubcircuit in cijfers: een onderzoek naar de economische impact van de Vlaamse muziekclubs. p. 28.
- Declercq, T. (2016). Het Vlaamse clubcircuit in cijfers: een onderzoek naar de economische impact van de Vlaamse muziekclubs. p. 37.
- Declercq, T. (2016). Het Vlaamse clubcircuit in cijfers: een onderzoek naar de economische impact van de Vlaamse muziekclubs. p. 40.
- Declercq, T. (2016). *Het Vlaamse clubcircuit in cijfers: een onderzoek naar de economische impact van de Vlaamse muziekclubs*.
- Deloitte. (2017). Technology, Media and Telecommunications predictions. *Technology, Media and Telecommunications predictions 2017*. p.38.

- Democracy. (z.j., par. 3). *Projecten*. Opgeroepen op maart 12, 2017, van Democracy.be:
<http://www.democracy.be/project/rip-glimps>
- Dewilde, B. (z.j., par. 1). *1981-1988 OORSPRONG DEMOCRACY*. Opgehaald van Democracy.be:
<https://www.democracy.be/geschiedenis/>
- DOK Gent. (z.j.). *Over DOK*. Opgehaald van dokgent.be: <http://dokgent.be/dok-info/over-dok/>
- Eeklo, S. (2017). *Herbakkersfestival 2017 - 2 podia, 2 weekends*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van eeklo.be: <http://www.eeklo.be/herbakkersfestival/>
- Fabre, R. (2016). *Lijst toekenningen werkingssubsidies 2017-2021*.
- Gatz, S. (2015). Strategische Visienota Kunsten: naar een dynamisch, divers en slagkrachtig Kunstenlandschap in Vlaanderen. p. 33
- Gatz, S. (2015). *Strategische Visienota Kunsten: Naar een dynamisch, divers en slagkrachtig kunstenlandschap in Vlaanderen*. p. 34
- Het Depot. (z.j.). *Curssen & workshops*. Opgeroepen op april 30, 2017, van hetdepot.be:
<http://www.hetdepot.be/cursussen-en-workshops>
- Het Depot. (z.j.). *Studio's en werkruimtes*. Opgeroepen op april 30, 2017, van hetdepot.be:
<http://www.hetdepot.be/studios-en-werkruimtes>
- Heyvaert, M. (2017, februari 31). Persoonlijk Interview. (L. Vlaeyen, Interviewer)
- Ijdens, von den Fuhr, & De Rooij. (2009). *Pop, wat levert het op?* Tilburg: Ntb, bv Pop/fnv-Kiem, norma en sena.
- Keersebilck, P. (2016, december 19). Persoonlijk Interview. (L. Vlaeyen, Interviewer)
- Kennes, N., & Janssens, J. (2016). *Livemuziek in Vlaanderen: het aanbod in kaart gebracht*.
- Kennes, N., & Janssens. (2016, april). *Livemuziek in Vlaanderen: het aanbod in kaart gebracht*. p. 7.
- KultuurKaffee. (2017). *BANG! #5 CURATED BY JORIS VAN DE MOORTELE*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van kultuurkaffee.be: <http://www.kultuurkaffee.be/nl/bang/bang-curated-by-joris-van-de-moortel>
- KultuurKaffee. (z.j.). *Bang Festival?* Opgeroepen op april 16, 2017, van kultuurkaffee.be:
<http://www.kultuurkaffee.be/nl/bang/bang-festival>
- KultuurKaffee. (z.j., par.2). *Over ons*. Opgeroepen op mei 15, 2017, van kultuurkaffee.be:
<http://www.kultuurkaffee.be/nl/info/over-ons>
- Kunstenpunt/Flanders Arts Institute. (2016, juli 8). *Tableau Public Kunstenpunt/Flanders Arts Institute*. Opgehaald van <https://public.tableau.com>:
<https://public.tableau.com/profile/kunstenpunt#!/vizhome/OverzichtbeslissingenKunstendecreet2017-2021/OverzichtbeslissingenKunstendecreet>

- Meetjesman.be. (z.j.). *Uitleg*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van Meetjesman.be:
<http://www.meetjesman.be/plaats/n9-villa>
- Meyer, S. D. (2017). *Resultaten van de sensor binnen de sector podiumkunsten en muziek*. SENSOR.
- Muziekcentrum Cactus. (z.j., par. 6). *Over ons*. Opgehaald van cactusmusic.be:
<http://www.cactusmusic.be/NL/Info/Over-ons>
- Muziekodroom. (2016). *Play Festival*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van muziekodroom.be:
<https://www.muziekodroom.be/concert/play-festival-2016>
- Muziekodroom. (2017, par. 2). *Support*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van muziekodroom.be:
<https://www.muziekodroom.be/support/>
- Muziekodroom. (z.j.). *Werkruimte*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van muziekodroom.be:
<https://www.muziekodroom.be/werkruimte/>
- N9. (2017). *Cursussen*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van N9.be: <http://www.n9.be/nl/cursussen>
- N9. (2017, par. 3). *Helden in het park - dag 1*. Opgeroepen op 05 31, 2017, van N9.be:
<http://www.n9.be/nl/concerten/concert/helden-in-het-park-dag-1>
- Naert, M. (2016, december 6). Persoonlijk Interview. (L. Vlaeyen, Interviewer)
- Nieuwsblad. (2008, oktober 16). *Concertzaal Hof ter Lo wordt TRIX?* Opgehaald van nieuwsblad.be:
http://www.nieuwsblad.be/cnt/18336284_902
- Nosta. (2017). *Nosta vzw*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van nostamusic.be:
<https://www.nostamusic.be/info/>
- Nosta. (2017, par. 2). *Gebouw*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van nostamusic.be:
<https://www.nostamusic.be/gebouw/>
- Nosta. (2017, par. 2). *Nosta vzw*. Opgehaald van nostamusic.be: <https://www.nostamusic.be/info/>
- Open Mic avonden*. (z.j.). Opgeroepen op april 30, 2017, van hetdepot.be:
<http://www.hetdepot.be/projecten/detail/open-mic-avonden>
- Recyclart. (z.j., par. 1-2). *Geschiedenis*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van recyclart.be:
<http://www.recyclart.be/nl/over-recyclart/geschiedenis>
- Recyclart. (z.j., par. 5). *Opdracht*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van recyclart.be:
<http://www.recyclart.be/nl/over-recyclart/geschiedenis>
- Roskams, N., & Donders, F. (2015). *Hoera! Cultuur is niet rendabel*.
- Smagghe, P. (2016, november 22). Persoonlijk Interview. (L. Vlaeyen, Interviewer)
- Smout, E. (2017, februari 16). Persoonlijk Interview. (L. Vlaeyen, Interviewer)
- TRIX. (2017). *We Are Open 2017*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van trixonline.be:
<https://www.trixonline.be/nl/programma/we-are-open-2017/1846/>

- TRIX. (z.j.). *Repetitie & studio*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van trixonline.be:
<https://www.trixonline.be/nl/repetitie-studio/2/>
- TRIX. (z.j.). *TrixTrax*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van facebook.com:
<https://www.facebook.com/TrixTrax>
- Van Dale. (2017, mei 24). Opgehaald van Van Dale:
<http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=honoreren&lang=nn>
- Van Steenberghe, E. (2016, juni 30). *Cultuursubsidies: Sven Gatz hakt in de kunstensector*. Opgehaald van Focus Knack: <http://focus.knack.be/entertainment/podium/cultuursubsidies-sven-gatz-hakt-in-de-kunstensector/article-normal-723105.html>
- Vanderbeeken, R. (2014, april-mei). *Hoe kiezen voor kunst?* Opgehaald van rektoverso.be:
<http://www.rektoverso.be/artikel/hoe-kiezen-voor-kunst>
- Vanderheyden, B. (2013). *De Vlaamse muziekclubs: een beschrijving van hun professionele ontwikkeling*. p. 67.
- Vanderheyden, B. (2013). *De Vlaamse muziekclubs: een beschrijving van hun professionele ontwikkeling*.
- Vangheluwe, T. (2016, november 30). Persoonlijk Interview. (L. Vlaeyen, Interviewer)
- Veerman, K. (2016, november 18). Persoonlijk Interview. (L. Vlaeyen, Interviewer)
- Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek?* Boom Lemma Uitgevers.
- Vlaams Parlement. (2016). *Ontwerp van decreet houdende de vernieuwde taakstelling en gewijzigde financiering van de provincies*. Vlaams Parlement.
- Vynck & Pauwels. (2016, november 29). Persoonlijk Interview. (L. Vlaeyen, Interviewer)
- Wilde Westen. (2017). *Bos! Festival*. Opgehaald van wildewesten.be:
<http://wildewesten.be/nl/festival/bos-festival>
- Wilde Westen. (2017). *Sonic City 2017*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van wildewesten.be:
<http://www.wildewesten.be/nl/festival/sonic-city-2017>
- Zwerver, D. (z.j., par. 3). *Geschiedenis*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van leffingeleuren.be:
<http://www.leffingeleuren.be/geschiedenis>